

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

**Důsledky ukrajinské krize pro ekonomickou
spolupráci EU a Ruska**

Diplomová práce

Autor: Daria Baranova

Vedoucí práce: Ing. Zbyšek Korecki, Ph.D.

Brno 2015

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci:

vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna na v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona. Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 21. 12. 2015

.....

Daria Baranova

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce Ing. Zbyškovi Korecki, Ph.D. za trpělivost, jeho odborný dohled, velmi cenné rady a připomínky při zpracování práce.

Dále mé poděkování patří moji rodině, Aleně Katasonové a Stepanu Rerich za morální podporu a trpělivost.

Mé poděkování patří též Romanu Emelinovi za spolupráci při získávání údajů pro analytickou část práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat.

Anotace

BARANOVA, D.: *Důsledky ukrajinské krize pro ekonomickou spolupráci Evropské unie a Ruska*. Diplomová práce. Brno: Mendelova univerzita, Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií, 2015. Vedoucí bakalářské práce: Ing. Zbyšek Korecki, Ph.D.

Diplomová práce se zabývá problematikou vlivů ukrajinské hospodářské krize na ekonomickou spolupráci mezi Ruskem a Evropskou unií. Část literárních rešerší rozebírá teoretické aspekty vztahů mezi Ruskem a Evropskou unií před a po zahájení konfliktu na Ukrajině. V analytické části v rámci jednotlivých kapitol jsou analyzovány základní ukazatele ekonomické spolupráce EU a Ruska a jsou popsány vlivy ekonomických sankcí na tyto ekonomiky. V rámci návrhové části jsou navržena možná řešení a opatření v oblasti stabilizace ekonomických vztahů subjektů.

Klíčová slova Krize, ekonomická spolupráce, sankce, zahraniční obchod, saldo obchodní bilance

Annotation

BARANOVA, D.: *The Ukrainian crisis implications for the economic cooperation between the European Union and Russia*. Diploma thesis. Brno: Mendel University in Brno, Faculty of Regional Development and International Studies, 2015. Thesis supervisor: Ing. Zbyšek Korecki, Ph.D.

This diploma thesis deals with the effects of economic crisis in Ukraine on economic cooperation between Russia and the European Union. Part of the literature research discusses the theoretical aspects of relations between Russia and the European Union before and beyond the crisis in Ukraine. The analytical section within each chapter analyzes the basic indicators of the economic cooperation between the EU and Russia and describes the effects of economic sanctions on these economies. In the context of the proposal section are designed possible solutions and measures in the field of stabilisation of the economic relations.

Key words Crisis, economic cooperation, sanctions, international trade, trade balance

OBSAH

1 ÚVOD	6
2 CÍL, METODIKA A METODOLOGIE PRÁCE.....	8
2.1 Cíl práce.....	8
2.2 Metodika práce.....	8
2.3 Metodologie práce.....	8
3 TEORETICKÁ ČÁST.....	10
3.1 Teoretické aspekty vztahů mezi Ruskem a Evropskou unií před a po zahájení konfliktu na Ukrajině.....	10
3.1.1 Podstata sporů mezi Ruskem a Evropskou unií do ukrajinské krize	12
3.1.2 Ukrajinská krize: anatomie konfliktu.....	14
3.1.2.1 Stručné popsání vývoje krize.....	14
3.1.2.2 Specifičnost ukrajinské krize.....	15
3.1.3 Kořeny ruské strategie v post-sovětském prostoru.....	17
3.1.4 Východní partnerství a Euroasijská hospodářská unie.....	18
3.1.5 Význam Ukrajiny pro budoucnost Ruska a jeho vztahy s Evropskou unií.....	19
3.1.6 Kolaps spolupráce a "válka sankcí".....	20
4 ANALYTICKÁ ČÁST.....	26
4.1 Analýza vlivu ukrajinské hospodářské krize na vztahy Ruska a Evropské unie.....	26
4.1.1 Stav ekonomiky Ruska a Evropské unie do ukrajinské krize (do roku 2013). .26	
4.1.1.1 HDP a HDP per capita.....	27
4.1.1.2 Nezaměstnanost.....	29
4.1.1.3 Inflace.....	30
4.1.2 Srovnání ukazatelů obchodní bilance Ruska a Evropské unie před rokem 2013 a v období ukrajinské krize (2014).....	31
4.1.2.1 Zboží.....	33
4.1.2.2 Služby.....	39
4.1.2.3 Investice (PZI).....	42
4.2. SWOT analýza.....	47
4.3. Vícekriteriální hodnocení směrů rozvoje spolupráce.....	48
5 NÁVRHOVÁ ČÁST.....	52
5.1 Ukrajinská krize v systému mezinárodních vztahů a její možné důsledky.....	52
5.2. Způsoby normalizace vztahů mezi Evropskou unií a Ruskem.....	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....	63
SEZNAM ZKRATEK.....	65

1 ÚVOD

Vztahy mezi Ruskem a Evropskou unií (dále jen EU) jsou za posledních dvacet let charakteristické především mnoha vzestupy a pády. Úroveň a kvalitu partnerství mezi Ruskem a EU negativně ovlivnilo mnoho problémů, které vznikaly mezi oběma stranami po rozpadu Sovětského svazu. Příznačná jsou zejména odlišná očekávání obou stran (Evropská unie očekává efektivní demokracii, Rusko hospodářský zázrak a získání důstojného místa v Evropě).

Ze strany EU opakovaně zaznělo kritické hodnocení mnoha aspektů vnitřní a zahraniční politiky Ruska. V Evropě je ruská vláda kritizována za přímé odstoupení od hodnot a principů, které jsou základem partnerství a spolupráce mezi Ruskem a EU. Vážné rozpory existují v řadě otázek zásadního charakteru, zejména rozvoj a institucionální formy demokracie, ochrana lidských práv a boj s terorismem. V Evropě přetrvává vysoká míra nedůvěry k ruské politické elitě.

Na druhé straně ruská politická elita opakovaně vyjadřovala obavy ze strukturálních krizí v Evropské unii, z nízkého hospodářského růstu, ze špatné demografické situace v EU, z nedomyšlené migrační politiky členských států, z růstu nacionalismu a radikalismu v Evropě, z anti-ruského postoje některých států "nové Evropy". Projevovala se vzájemná nespokojenost stran s politikou vůči zemím Společenství nezávislých států (dále jen SNS). EU měla obavy z perspektivy obnovení jakékoliv formy nové "ruské říše". Rusko se obávalo komplementarity strategií rozšíření EU a NATO v oblasti SNS. Seznam vzájemných požadavků by mohl pokračovat. I přes tento nesoulad to byla právě Evropská unie, která se ujala úkolu zlepšení vztahů mezi Ruskem a USA (NATO v nejtěžších okamžicích mezinárodních krizí, Jugoslávii v roce 1999 a na Kavkaze v roce 2008).

Krize kolem Ukrajiny a na Ukrajině, která vztahy mezi Ruskem a Západem vyhrotila poprvé od konce konfrontace mezi těmito dvěma systémy, vyvolala téma o nové studené válce a zhroucení post-bipolárního uspořádání světa. Závažnost této krize je bezprecedentní. Poprvé za 25 let vznikla hrozba nové dělicí čáry v Evropě, která byla po skončení bipolarity považována za nejstabilnější region na světě. Současná krize ve vztazích mezi Ruskem a Západem, kromě jejich vlastních chyb a omylů, je výsledkem napětí jednotlivých úrovní řetězce multipolárního systému, způsobeného přirozenou dynamikou mezinárodních vztahů po skončení bipolarity.

Situace na Ukrajině vyvolala první konflikt mezi Ruskem a Evropskou unií za celou

post-sovětskou historii. Během posledních dvou desetiletí napětí ve vztazích mezi Ruskem a EU nikdy nedosahovalo takového rozsahu jako nyní. V kontextu současné krize, která způsobila úpadek spolupráce Ruska a EU v nejdůležitějších sférách, dřívější překážky v jejich vztazích – spory kolem "WTO+" nebo Třetího energetického balíčku, potíže s vytvořením bezvízového režimu mezi Ruskem a EU – se dnes jeví jen jako technické problémy.

Zkoumání počátku ukrajinské krize, stejně jako jejího vlivu na politiku EU a významných evropských zemí vůči Rusku, vyžaduje maximální pozornost. Na řešení konfliktu závisí nejen budoucnost evropského kontinentu, ale i mezinárodní stabilita a bezpečnost.

Nejhlubší mezinárodní krize roku 2014-2015 byla předurčena a vyvolána právě střetem zájmů mezi Ruskem a Západem v té části post-sovětského prostoru, která je v Moskvě vnímána jako přirozená, historicky, geograficky, ekonomicky a kulturně determinovaná zóna euroasijské integrace. Ve Washingtonu, Bruselu a dalších evropských hlavních městech je toto území naopak považováno za otevřené pro ekonomickou, politickou, a co je nejdůležitější, hodnotovou expanzi Evropské unie. Z toho důvodu aktivity obou stran směřované k prosazování svých integračních projektů v bývalém Sovětském svazu byly ještě před vypuknutím krize na Ukrajině charakterizovány hospodářskou konkurencí a dokonce konfrontací.

Hloubka a rozsah krize ve vztazích Ruska a EU v důsledku událostí na Ukrajině byly do značné míry způsobeny nejen antagonistickým charakterem cílů jejich politiky v postsovětském prostoru, ale také nedostatečným porozuměním motivace stranami navzájem. Z toho důvodu EU a USA zjevně podcenily snahu Ruska aktivně působit proti procesu nuceného začlenění Ukrajiny do sféry hospodářského a politického vlivu EU prostřednictvím podpisu Dohody o přidružení a o Zóně volného obchodu, a Rusko, jak je možné usuzovat, nečekalo takovou rozhodnost Západu v otázce politické podpory státního převratu na Ukrajině v únoru roku 2014 a v následném budování systému ekonomického tlaku na Rusko.

V činnosti obou stran je patrný nedostatek strategického plánování, což odůvodňuje hodnotit vztahy EU a Ruska jako inerční. Současně vzájemná závislost na bilaterální spolupráci a také pochopení nutnosti stabilní spolupráce pro vnitřní vývoj každé z nich neumožňuje stranám přejít ke přímé konfrontaci.

2 CÍL, METODIKA A METODOLOGIE PRÁCE

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je analyzovat ekonomické ukazatele vzájemného obchodu Ruska a států Evropské unie jako důsledek krize na Ukrajině. Na základě provedených analýz navrhnout možná řešení a opatření v oblasti stabilizace ekonomických vztahů subjektů.

2.2 Metodika práce

Základní výzkumné metody, použité při psaní práce: teoretické (analýza, syntéza, srovnání, uspořádání), empirické (popis a měření) a metody matematického zpracování výsledků (zpracování dat a vytvoření grafické prezentaci získaných v průběhu výzkumu výsledků).

Metodickým základem této práce se stala díla významných vědců-ekonomů a politologů, články z periodik, internetové zdroje a databáze renovovaných mezinárodních organizací. V průběhu psaní práce byly použity zdroje informací, různé podle jejich zaměření, vědecké hodnoty, metodiky a techniky výzkumu.

Zpracování diplomové práce bylo omezeno některými limitujícími faktory, mezi které lze zařadit dostupnost důvěryhodných a podstatných dat. Statistiky státních, vládních a nevládních organizací, které byly pro tuto práci potřeba, nejsou totiž vždy dostupné a zpřístupněné široké veřejnosti.

2.3 Metodologie práce

V průběhu psaní práce byly použity následující výzkumné metody:

1. SWOT analýza

SWOT analýza je metoda strategického plánování, pomocí které lze identifikovat faktory vnitřního a vnějšího prostředí subjektu a jejich dělení do čtyř kategorií: silné stránky (Strengths), slabé stránky (Weaknesses), příležitosti (Opportunities) a hrozby (Threats). (Wikipedia, 2015)

2. Metoda stanovení preferenčního pořadí kritérií

Metoda stanovení preferenčního pořadí kritérií je jednou z metod stanovení vah kritérií v metodice komplexního hodnocení. (VSB.cz, 2015)

Výpočet nenormované a normované váhy kritérií se uplatňují následující vztahy:

a) $k_i = n+1-p_i$, kde

k_i - nenormovaná váha i-tého kriteria

n - počet kriterií

p_i - pořadí i-tého kriteria v jeho preferenčním uspořádání

b) Normování vah kriterií se provádí podle vztahu:

$$v_i = \frac{k_i}{\sum_{i=1}^n k_i}$$

v_i - normovaná váha i-tého kriteria

k_i - nenormovaná váha i-tého kriteria

n - počet kriterií

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 Teoretické aspekty vztahů mezi Ruskem a Evropskou unií před a po zahájení konfliktu na Ukrajině

“Jako hlavní geopolitické subjekty na evropském kontinentě, Rusko a Evropská unie jsou na sobě závislé v mnoha oblastech, spojené společnou kulturou, historií, budoucností a civilizačními kořeny. Naše spolupráce je mnohostranná a zahrnuje celou řadu oblastí. Jsme připraveni ji rozšířit - samozřejmě, na základě rovnosti a vzájemného prospěchu”
(Sergej Viktorovič Lavrov, ministr zahraničních věcí Ruské federace, ze článku v “Diplomatické ročence”, rok 2010)

Ruská federace a Evropská unie jsou nejdůležitějšími partnery v několika klíčových oblastech, a to v hospodářství, energetice, vnitřních a vnějších aspektech bezpečnosti.

Obrat zboží mezi Ruskem a zeměmi EU nyní přesahuje 200 miliard eur ročně (od roku 2000 do roku 2008 se tento ukazatel ztrojnásobil a po znatelném poklesu v roce 2009, v důsledku celosvětové finanční a hospodářské krize, se rychle obnovuje). V posledních letech se Rusko stalo třetím obchodním partnerem EU (po USA a Číně). Podíl EU představuje více než polovinu ruského zahraničního obchodu a více než dvě třetiny akumulovaných zahraničních investic do ruské ekonomiky. EU je významným dovozcem ruských energetických zdrojů. Rusko pevně drží svou pozici nejvýznamnějšího dodavatele zemního plynu do EU a splňuje čtvrtinu jeho celkové potřeby pro členské státy Evropské unie. Je druhým největším vývozcem ropy a ropných produktů do EU.(YAKOVLEV, 2013)

Stále více se rozvíjí osobní a profesní kontakty, stejně jako cestovní ruch. V mnoha ohledech je to výsledek Dohody o usnadnění udělování víz a readmisí mezi EU a Ruskem, která vstoupila v platnost dne 1. června 2007.

Oficiální vztahy mezi Moskvou a Bruselem trvají více než dvacet let: první dohoda (Dohoda o obchodu a obchodní a hospodářské spolupráci mezi SSSR na jedné straně a Evropskými společenstvími na straně druhé) upravovala vztahy nejprve Sovětského svazu, a potom Ruska jako jeho nástupce, a EU. Byla podepsána 18. prosince 1989. Tehdy se jednalo pouze o začátek spolupráce. Druhá dohoda z 24. června roku 1994 (Dohoda o partnerství a spolupráci) byla významným pokrokem. Poskytovala rozvoj narušených vztahů v politické, ekonomické, právní a humanitární oblasti. Dalším mezníkem ve vztazích EU a Ruska bylo

schválení koncepce tvorby čtyř společných prostorů mezi Ruskem a EU: společného hospodářského prostoru, společného prostoru svobody, bezpečnosti a práva, společného prostoru vnější bezpečnosti a společného prostoru vědy a vzdělávání, včetně kulturních aspektů. Koncepce byla schválena na summitu v Petrohradě v květnu roku 2003. Práce na realizaci "cestovních map" pro vytvoření společných prostorů, schválených na summitu v Moskvě v květnu roku 2005, je i nadále klíčovým aspektem spolupráce mezi Ruskem a EU. (ARBATOVA, 2014)

Na summitu v Londýně v říjnu roku 2005 Rusko a Evropská unie oznámily nutnost další aktualizace právního rámce, který přestal objektivně odpovídat rozsahu úkolů pro vytvoření společných prostorů a již neodrážel dosaženou úroveň spolupráce. Na příštím summitu v Soči v květnu roku 2006 se Rusko a EU domluvily na zavedení nové základní dohody, která by konkretizovala samotný koncept strategického partnerství a zavedla účinné mechanismy pro jeho realizaci. Proces vyjednávání o budoucí smlouvě, zahájený v roce 2008, pokračuje dodnes.

Vztahy mezi EU a Ruskem jsou založeny na solidní institucionální architektuře, která umožňuje stranám diskutovat prakticky o všech problémech světové politiky na různých úrovních. (KOWALCZYK, 2014) Současná spolupráce Ruska s EU zahrnuje: summity za účasti prezidenta Ruska a předsedů Evropské rady a Evropské komise; setkávání na úrovni "ruská vláda - Evropská komise"; zasedání Rady stálého partnerství (na úrovni ministrů zahraničních věcí a podle jednotlivých odvětvových otázek, včetně justice a vnitřních věcí, energie, dopravy, výzkumu); setkávání na úrovni politických ředitelů; pravidelné konzultace stálého zástupce Ruska při EU s předsedou Výboru pro zahraniční a bezpečnostní politiku EU. Zvyšuje se intenzita interakce v rámci odvětvových dialogů (energetika, doprava, průmyslová politika, informační společnosti, spolupráce v oblasti vesmíru atd.).

V současné době je Evropská unie klíčovým trhem zboží a služeb pro Rusko, hlavním zdrojem a objektem zahraničních investic. Od roku 2008 až do současnosti zůstává podíl EU na ruském zahraničním obchodě stabilní - na úrovni kolem 50 %, u zahraničních investic – 80 %. V roce 2012 se obrat zboží přiblížil úrovni 400 miliard dolarů. Rusko je třetím největším a stabilním obchodním partnerem EU, po USA a Číně, jejíž obchod s EU v roce 2012 činil 646 miliard dolarů a 546 miliard dolarů, resp. Přesto vznikají ve struktuře obchodních a hospodářských vztahů mezi Ruskem a EU určité nerovnováhy, které jsou v první řadě spojeny s dominancí odvětví energetiky.(ARBATOVA, 2014)

Vývoz komodit je klíčem k pochopení moderních rusko-evropských vztahů. (Russian mission.eu, 2015). Všechny ostatní faktory jsou druhořadé. EU tvořila zhruba 63 % ruského

vývozu ropy a 65 % vývozu zemního plynu, což je v tomto pořadí 27 % a 24 % potřeby EU těchto energetických zdrojů. Posílení spolupráce v této oblasti vyžaduje kombinaci řízení energetických rizik, která zahrnuje vytvoření společného právního rámce vztahu mezi dodavateli a odběrateli.

3.1.1 Podstata sporů mezi Ruskem a Evropskou unií do ukrajinské krize

Ve vztazích Ruska a EU lze spatřit v posledních dvou desetiletích minimálně dva důvody, které dávají naději na kvalitativní posun v těchto vztazích. První je Petrohradská iniciativa, formulovaná na summitu EU-Rusko v květnu roku 2003, tj. deklarace o vytvoření strategického partnerství a tzv. společných prostorů, tedy oblastí, ve kterých se má odehrávat jednání o spolupráci mezi EU a Ruskem: prostor hospodářské spolupráce; prostor svobody, bezpečnosti a soudnictví; prostor vnější bezpečnosti a prostor výzkumu, vzdělávání a kultury. Petrohradská iniciativa je v podstatě průlomovým bodem, ze kterého vyplývá pro vztahy Ruska a EU strategická perspektiva. Tato iniciativa byla stanovena jako základ pro jednání o nové smlouvě. Jako druhý důvod lze uvést – Partnerství pro modernizaci, které bylo spuštěno na summitu EU-Rusko v Rostově-na-Donu 1. června 2010 a má mimo jiné posílit ekonomickou spolupráci, rozšířit obchodní vztahy, integrovat společné trhy a celkově zlepšit vzájemné vztahy. Obě iniciativy nebyly realizovány. Na moskevském summitu v roce 2005 byly potom vytvořeny tzv. „cestovní mapy“ („Road Maps“) ke čtyřem společným prostorům.

Již v říjnu roku 2005 na summitu v Londýně se představitelé obou stran shodli na tom, že existující právní úprava neodpovídá cílům. Na příštím, květnovém setkání v roce 2006 v Soči došlo k politické dohodě o zahájení práce na novém základním dokumentu s cílem upřesnit podobu a fungování strategického partnerství Unie a Ruska.

Jednání o nové základní dohodě o strategickém partnerství odhalila řadu závažných nesrovnalostí. Obecně platí, dle názoru Moskvy, že by měla stačit jednoduchá, relativně krátká dohoda, která by se dále rozšiřovala o odvětvové dohody. Brusel nadále trvá na uzavření velké komplexní smlouvy.

Ruská vláda se rovněž domnívá, že se evropští partneři snaží při práci na nové základní dohodě s Ruskem začlenit do tohoto dokumentu takové povinnosti Ruské federace, které nejsou povinnostmi Ruska jako člena WTO. "Naši partneři z Evropské komise se z nějakého důvodu rozhodli překročit dohody v rámci WTO a vyjádřili neochotu, alespoň v této fázi, napsat v obchodním úseku nové Základní dohody Rusko-EU takové podmínky, které jsme si dohodli při vstupu do WTO", - řekl ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov. Nicméně ruský ministr zahraničí nevyloučil existenci "další dohody mezi Ruskem a EU, které budou nad

rámec WTO.

Podle názoru Bruselu by podstata sporů s Moskvou o problému "WTO+" mohla být shrnuta následujícím způsobem. EU by chtěla, aby hospodářská část nové dohody byla nejrozsáhlejší. Protistrana se však domnívala, že místo popisu detailů obchodně-ekonomických vztahů stačí pouze uvést obecné principy spolupráce a specifické otázky řešit v rámci dalších smluv. V ekonomické části dohody Moskva chtěla stanovit přesně ty podmínky, které jsou dohodnuty v rámci WTO. Brusel to ale nepovažoval za dostatečné, proto EU trvala na tom, aby v dohodě byla uvedena řada položek, které nejsou součástí dohody Ruska s WTO. V první řadě se jednalo o obchodně-investičních právních předpisech, konkurence a režimu veřejných zakázek. Evropská komise již oznámila svůj záměr uzavřít přístup k evropským státním zakázkám společnostem ze zemí, kde působí preference národních dodavatelů zboží a služeb pro státní orgány. Se vstupem Ruska do Světové obchodní organizace se ruské firmy mohly spolehnout na téměř neomezený přístup k evropské veřejné zakázce v objemu 500 miliard eur. V případě schválení návrhu Evropské komise Evropským parlamentem tato perspektiva bude iluzorní a předzvěstí budou nová antidumpingová opatření, která Rusko nebude moci diskutovat do té doby, dokud se si neotevře vlastní trh veřejných zakázek.

Dalším sporným momentem v jednáních o nové základní dohodě byly neshody kolem Třetího energetického balíčku."Gazprom" nemohl být zapojen do politiky Bruselu na liberalizaci trhu s elektřinou a plynem v EU. Třetí energetický balíček, schválený v EU v roce 2009, obsahující šest legislativních aktů, které zahrnují omezení pro vertikálně integrované společnosti na vlastnictví a řízení energeticko-dopravních sítí. Balíček také zavazuje členské státy EU, aby sjednotily své vnitrostátní energetické systémy do konce roku 2014. Přestože "Gazprom" podal přihlášku na získání 100 % kapacity plynovodů-oblouků od "Nord streamu" a obdržel takové povolení od německého regulátora, Evropská komise tuto přihlášku odmítla. Důvodem pro revitalizaci Evropské Unie v otázce vytvoření společného energetického trhu se stal začátek oficiálního vyšetřování Evropskou komisí monopolní činnosti ruského "Gazpromu" (to je více než 50 % ve vlastnictví státu), která brání volné hospodářské konkurenci v Evropě.

Možným východiskem z této situace by bylo vytvoření samostatného monopolu od "Gazpromu" podle příkladu "Transněft", která se nezabývá vlastní těžbou ropy, a proto se nejedná o konflikt zájmů. Myšlenka restrukturalizace "Gazpromu" se neobjevila až teď. Poprvé se o ní začalo diskutovat na konci 90. let 20. století s návrhem Mezinárodního měnového fondu. Za rozdělení plynárenského monopolu bojovalo několik let Ministerstvo hospodářského rozvoje Ruské federace, ale neúspěšně. Nicméně odborníci se domnívají, že

dříve nebo později se k této myšlence vlády vrátí, a pravděpodobně výrobu koncernu rozdělí s přepravou, a tím způsobem vytvoří novou státní firmu podle příkladu "Transněft". Podle odborníků by to bylo ku prospěchu jak vnitřnímu plynovému trhu, tak i samotnému "Gazpromu".

A konečně, stále zůstaly nejasné perspektivy vytvoření bezvízového režimu mezi Ruskem a EU. Právě v tomto směru existovala reálná možnost zvýšení úrovně partnerství v nejkratším horizontu. Problém však spočívá v tom, že EU nechápe důležitost této otázky pro Rusko. Kontakty mezi Ruskem a Západem byly po staletí omezeny na ruské šlechty, a poté na sovětské nomenklatury. Rozpad SSSR v roce 1991 odstranil hraniční překážky na východě, nicméně Brusel vybudoval novou vízovou bariéru, která odřízla základní část ruského obyvatelstva od Evropy. Zavedení bezvízového režimu by nebylo ústupkem ruské vládě, ale důležitým faktorem zpevňujícím kontakty mezi občany EU a Ruska, které by "zdola" tvořily rámec pro nové partnerství a identitu Ruska jako největší evropské mocnosti.

Překážky k vytvoření nové základní dohody, uvedené výše, nejsou nepřekonatelné, ale mohou být řešeny pouze v rámci vztahů, které mají strategickou orientaci a jsou založeny na hledání vzájemných kompromisů. Ukrajinský konflikt upozadil staré problémy a zpochybnil samotné partnerství Ruska a EU v budoucnosti.

3.1.2 Ukrajinská krize: anatomie konfliktu

3.1.2.1 Stručné popsání vývoje krize

V listopadu roku 2013 tehdejší ukrajinský prezident Viktor Janukovyč odmítl podepsat připravenou asociační dohodu s EU, což vyvolalo protesty části ukrajinských občanů, především v západní a střední oblasti Ukrajiny. Na základě jednání za účasti prezidenta Janukovyče, představitelů ukrajinské vlády, zemí EU a opozice byl dohodnut kompromis spočívající v příslibu předčasných voleb, kooptace představitelů opozice do vlády atd. Kompromis byl však opozicí odmítnut. A to poté, co demonstrace přerostly po zásahu ukrajinských bezpečnostních sil v pouliční boje. Prezident Janukovyč v návaznosti na vývoj událostí uprchl do Ruska. Byla zvolena nová vláda a prozatímní prezident.

Jako reakce na tento vývoj propukly na jihu a východě Ukrajiny protesty na podporu proruského směřování země. Protesty a nepokoje vyústily postupným vývojem v situaci, kdy Krymská autonomní republika vyhlásila za výrazného přispění Ruské federace, včetně vstupu jejich ozbrojených sil na území Ukrajiny, nezávislost Ukrajiny, a následně byla přičleněna k Ruské federaci. Část východoukrajinského území (především Luhanská, Charkovská a

Doněcká oblast) je ovládána vzbouřeneckými jednotkami silně podporovanými (personálně, logisticky, materiálně) Ruskou federací. Proti těmto jednotkám byla nasazena regulární ukrajinská armáda. Boje na východní Ukrajině přetrvávají doposud.

3.1.2.2 Specifičnost ukrajinské krize

Na rozdíl od předchozích krizí evropského bezpečnostního systému (Jugoslávie 1999, Gruzie 2008), které byly vyřešeny s perspektivou spolupráce, se naopak v ukrajinském konfliktu taková perspektiva v dohledné době nerýsuje. Krize znehodnocuje výsledky restartu rusko-západních vztahů z počátku roku 2010 a prakticky nedává současným a budoucím konkurenčním politickým elitám možnost volby ve prospěch nové konvergence. Je zřejmé, že Západ a Rusko skoro vyčerpaly dostupné zdroje a politicko-diplomatické možnosti konvergence na základě harmonizace dvou evropských prostorů a integračních projektů - euroatlantického (západního) a euroasijského (východního).

Od začátku třetího funkčního období prezidenta Vladimíra Putina došlo v ruské politice k významným změnám. Rusko navrhlo projekt euroasijské integrace, který byl zaměřen především na zájmy partnerů, nikoliv na politicko-ideologický efekt v opozici k západní expanzi. V tomto smyslu byl projekt deklarován a koncipován nikoli jako alternativa západní integrace a evropské orientace Ruska, ale jako projekt možné konvergence, spojující západ a východ euroasijského prostoru a umožňující konkurenci na smluvním a transparentním základě. Západní partneři Ruska, zejména EU, to však nevnímali jako možnost, ale jako geopolitickou výzvu.

Třetí akutní krize evropského bezpečnostního systému ("ukrajinská") vyvolala kvalitativní posun v rusko-západních vztazích v oblasti bezpečnosti. Ruská politika vůči Ukrajině a "připojení" Krymu se staly pro Západ důkazem agresivní a imperiální přítomnosti Ruska. Rusko nabylo přesvědčení o neschopnosti a neochotě Západu akceptovat jeho základní zájmy, a navíc i účelně tyto zájmy ohrožovat.

Ukrajinská krize na jedné straně reflektuje rostoucí napětí mezi dvěma póly Evropy. Na straně druhé vyvolala novou očekávanou krizi evropského bezpečnostního systému, který nutí své účastníky významným způsobem upravit nejen jejich národní politiku, ale i strategické pokyny a směry. Země NATO oficiálně oznámily revizi celého komplexu vztahů s Ruskem. EU přerušila jednání o návrhu nové základní smlouvy. Fórum G8 se vrátilo k formátu "G7". Otázka zpřísnění západních sankcí vůči Rusku vstoupila do centrálního kruhu politického pořadu vztahů.

Základním rysem ukrajinské krize je její bezprecedentní politicko-ekonomická složka.

1. Krize je avizována rostoucím konfliktem dvou evropských integračních projektů - západního a východního. Geoekonomika jakožto klíčový faktor pro strategii rozvoje a zajištění suverenity měla výrazný vliv na strategickou volbu EU a Ruska v oblasti bezpečnosti.

2. Západní země ve vztahu k Rusku poprvé zavedly přímé ekonomické sankce. USA, které mají méně (ve srovnání s EU) ekonomických vztahů s Ruskem, vytváří značný tlak v otázce zpřísnění sankcí v reakci na "připojení Krymu". To výrazně zvyšuje možnost překonávání krize a snižuje úroveň vojensko-politického nebezpečí v Evropě.

Opatření EU se prvotně zaměřila na zmrazení vkladů a zákaz vstupu konkrétních fyzických osob na území EU (následně došlo k rozšíření opatření také na některé osoby právnické).

Jako tzv. třetí fáze sankčních opatření byla přijata omezení pro obchod v některých vybraných sektorech. Současně se sektorovými opatřeními byla také přijata omezující opatření pro obchod a investice na Krymu a v Sevastopolu.

V reakci na zavedení unijních (sektorových) sankcí podepsal prezident Putin 6. srpna roku 2014 dekret „O zavedení vybraných zvláštních ekonomických opatření s cílem zajištění bezpečnosti Ruské federace“, jímž se na jeden rok „omezuje nebo zakazuje“ dovoz vybraných zemědělských výrobků, jež pocházejí ze země, která přijala nebo se připojila k sankcím proti ruským právnickým a/nebo fyzickým osobám. Dekret byl 7. srpna roku 2014 potvrzen ruskou federální vládou. Ruská vláda operativně vyrobila seznam zakázaného zboží (maso a masné výrobky včetně ryb, mléko a mléčné výrobky, ovoce, zeleninu a ořechy) s okamžitou platností k dovozu.

3. Krize bude mít dlouhodobé politické a ekonomické důsledky. Jak v rámci EU, tak i v rámci Ruska už začalo hledání alternativních obchodních, finančních a investičních cílů, a to především na trhu s energií. V EU a v Rusku se obchod snaží vyrovnat nejen s nepříznivou politickou situací, ale také s odstředivými trendy jako důsledky politické krize ve vztazích mezi Ruskem a Západem.

Na rozdíl od kavkazské krize v roce 2008, která byla konfrontací mezi Ruskem a NATO, konflikt na Ukrajině byl spíše jako soutěž regionálních strategií - Východního partnerství EU a ruského projektu Euroasijské unie . V obou strategiích Ukrajina hraje centrální roli. Mohou být jmenovány různé referenční body v růstu rozporů mezi Ruskem a EU, zejména neúspěch Ukrajiny při podpisu asociační dohody s Evropskou unií - rozhodnutí přijaté v Kyjevě v listopadu roku 2013, krátce před summitem ve Vilniusu. Možný zlom patrně přišel na počátku roku 2012, kdy Moskva změnila vektor svého vývoje z evropského

na euroasijský, a nechtěla, aby Ukrajina směřovala do Evropy bez Ruska. V každém případě se příčiny současného konfliktu nachází v minulosti a jsou zakořeněny ve vývoji vztahů mezi Ruskem a Západem v posledních dvou desetiletích.

3.1.3 Kořeny ruské strategie v post-sovětském prostoru

Po rozpadu Sovětského svazu Rusko začalo považovat prostor SNS jako celek, ve kterém mohou být tradiční vazby obnoveny kolem koordináčního centra. Během vlády prezidenta Putina se ruský kurz v SNS začal měnit. Rusko s růstem hospodářské a finanční způsobilosti a nezávislosti přešlo na velmi pragmatickou linii spojenou s každou sousední zemí nebo subregionem. Moskva dala tranzit energetického vývozu do Evropy, nákup perspektivních podniků a infrastruktury, investice do průzkumu a těžby přírodních zdrojů, zachování skutečně důležitých vojenských základen a zařízení do popředí vztahů se sousedy.

Zároveň s tím politické elity zemí SNS nebyly připraveny na radikální revizi privilegovaných vztahů s Ruskem v oblasti energetiky i v jiných sférách. Dualita chování těchto politických elit - touha po nezávislosti na Rusku a zachování výhod pramenících ze spolupráce s ním - současně posilovala starý model vztahů s Moskvou a zároveň jim dávala polemický, ne-li protichůdný, charakter. Při publikované kritice základů ruské strategie v prostoru SNS se nelze vyhnout otázce o vnitřním aspektu ukrajinského konfliktu. Přesně řečeno všechny konflikty v SNS mají tři dimenze - vnitřní, ruskou a mezinárodní. Jakýkoliv konflikt v postkomunistickém prostoru, kromě vnějších vlivů, má i vnitřní, (domácí) kořeny.

Dnešní konflikt na Ukrajině dokazuje selhání ukrajinské politické elity, nejen té, která přišla s Janukovyčem, ale i té z celého post-sovětského období a všech vládnoucích garnitur. S pádem bývalého Sovětského svazu začal nárůst desintegračních procesů v těch bývalých sovětských republikách, kde národní, náboženské a územní problémy existovaly i před příchodem sovětské moci. Přičemž je zřejmé, že dynamika konfliktu je do značné míry závislá na ochotě a schopnosti politických elit efektivně vyřešit nejnaléhavější socio-ekonomické a jiné problémy.

Ukrajina, jako téměř všechny postkomunistické státy, musela od získání nezávislosti čelit takovým problémům jako je nacionalismus, korupce a neefektivnost státního celku. Na rozdíl od Ruska neměla bohaté zásoby ropy a plynu, což vyžadovalo mimořádně spolehlivé národní strategie hospodářského rozvoje. Ve srovnání s bývalými sovětskými republikami má nejlepší civilizační (věda, informace, technologie), sociální a kulturní předpoklady k osobnímu rozvoji a nejlepší úrodné půdy v Evropě. Svých výhod však nedokázala využít, a v mnoha polohách se tak ocitla za Ruskem, Běloruskem, Kazachstánem, stejně tak i za svými

evropskými sousedy (Polskem, Slovenskem, Maďarskem). Podle mnoha ekonomů je Ukrajina jedinou zemí v SNS, které se nepodařilo dosáhnout životní úrovně sovětské éry.

Selhání politické elity na Ukrajině byl jeden z hlavních důvodů rostoucí destabilizace v zemi. Podle amerického vědce Shermana Garnetta (konec 90. let 20. století) je jednou z nejvýznamnějších překážek k vytvoření politické stability to, "že uvnitř země i mezi politickou elitou stále existují silné etnické a náboženské bariéry". Ignorování sociálních a ekonomických problémů východních oblastí a Krymu způsobovalo diferenciaci jednotlivých regionů a růst nacionalismu.

3.1.4 Východní partnerství a Euroasijská hospodářská unie

Projekt Východního partnerství Evropské unie, podobně jako i koncept Euroasijské unie Ruska, který byl představen ještě premiérem Vladimírem Putinem v roce 2011, měly ve svých osnovách neslučitelné politické cíle. Za prvé sblížování EU a jejích východních partnerů (Ukrajiny, Moldavska, Gruzie, Ázerbájdžánu, Arménie a za určitých podmínek Běloruska) v evropských normách a standardech, k tomu by měly sloužit Asociační dohody. Vznik projektu v EU byl reakcí Bruselu na nedostatky Evropské politiky sousedství, zklamáním ve vůdcích "oranžové revoluce" a v účinnosti GUAMu (Gruzie, Ukrajina, Ázerbájdžán, Moldávie). I přes všechny dobré úmysly měl projekt Východního partnerství sám o sobě řadu vrozených nedostatků.

Chybou bylo, že Rusko - největší partner Evropské unie - bylo z VP vyloučeno pod záminkou, že ono by samo nechtělo podílet na tomto projektu. Pokud by bylo Rusko přizváno k účasti, a odmítlo to, tak byla by to jej vlastní volba. A poté by nikdo nemohl říct, že EU obejde zájmy Ruska v prostoru SNS. Nutno také podotknout, že Brusel se k východním partnerům choval na základě svých zkušeností získaných ze zemí střední a východní Evropy a pobaltských států, pro jejichž občany evropská identita a evropský způsob vývoje byly zcela přirozené. V zemích Východního partnerství, a to zejména na Ukrajině, byla situace jiná. Někteří Ukrajinci tradičně tíhnou k EU, jiní naopak k Rusku. Chybným krokem EU bylo to, že se pokusila rozdělenému a nepřipravenému národu předložit volbu "buď - anebo". Kromě toho se Brusel zabýval především politickou elitou partnerských zemí. Zatímco běžní občané znali pouze problémy a nesnáze, kterými museli projít v období transformace. Málokdo z nich věděl o výhodách konečného výsledku tohoto procesu.

Východní partnerství, které bylo skutečně spíše technickým projektem, neposkytnulo expertní posudky o důsledcích zavedení prohloubené a komplexní zóny volného obchodu (Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), která ovlivní 15 jednotlivých odvětví

partnerských zemí. Rovněž nebyly identifikovány přiměřené časové horizonty, které by zmírnily dopady přechodu nových východních partnerů k novým pravidlům na obyvatele těchto zemí. Východní partneři se obávali nárůstu konkurence mezi jejími společnostmi jako důsledku zavedení DCFTA. Dalším opomenutím Východního partnerství je automatické spojení dvou států, Ázerbájdžánu a Arménie, které mají konfliktní postoje k problému Náhorního Karabachu. Právě otázky bezpečnosti, které nebyly diskutovány s Arménií v rámci Východního partnerství, určily konečné upřednostnění Jerevanu ve prospěch Celní unie Euroasijského ekonomického společenství (EAEC nebo EurAsEC) Běloruska, Kazachstánu a Ruska.

Ukrajina byla jistě ústředním bodem Východního partnerství. A to především proto, že je největší zemí východní Evropy.

3.1.5 Význam Ukrajiny pro budoucnost Ruska a jeho vztahy s Evropskou unií

Jednání o začlenění Ukrajiny do Celní unie byla realizována od roku 2010. Dne 31. května roku 2013 Ukrajina podepsala Memorandum o spolupráci s Eurasijskou ekonomickou komisí (dále jen EEK). Memorandum určuje těsnější spolupráci Ukrajiny se strukturami EEK, zejména s Celní unií, kterou tvoří Rusko, Bělorusko a Kazachstán. Ukrajina se doposud nemohla připojit a zůstává ve fázi sbližování s Evropskou unií (Sputniknews.com, 2013). Ruská vláda vyjádřila své obavy ze vstupu Ukrajiny do sdružení s EU, a to především z ekonomických důvodů a z důvodu možného poškození rusko-ukrajinské hospodářské spolupráce. Některé statistické údaje ale prokazují zveličování této obavy. Na konci roku 2013 Ukrajina okupuje pátou pozici v ruském zahraničním obchodě, což představuje 4,7 % obratu zahraničního obchodu Ruské federace. Obrat zahraničního obchodu s Ukrajinou poklesl od roku 2011, přičemž klesá jak vývoz z Ruska, tak i dovoz z Ukrajiny. Vývoz z Ruska klesl z 29,1 miliard dolarů v roce 2011 na 23,2 miliard dolarů v roce 2013 (-20.3 %). Dovoz z Ukrajiny do Ruské federace se snížil z 19,8 miliardy dolarů v roce 2011 na 15,1 miliardy dolarů v roce 2013 (-27.3 %).(SEDOVA, 2015).

Podle některých ruských ekonomů jsou hrozby rozsáhlého zpětného vývozu z EU přes Ukrajinu do Ruska rovněž značně přehnané. V současné době je středně vážené dovozní clo Ruska 7,7 %, zatímco na Ukrajině je to 4,5 %, i přesto se nikdo nezabývá otázkou zpětného vývozu. Při realizaci ekonomické části Asociační dohody s EU se průměrná sazba cla na zboží z EU dovezeného na Ukrajinu sníží na 0,2 %. Ukrajina otevře svůj trh postupně v průběhu 10ti let, oproti tomu EU otevře svůj trh ihned po podpisu smlouvy. Kromě toho, na obou smluvních stranách přetrvávají celní kvóty s nulovou sazbou regulace dovozu některých

zemědělských produktů, tj. otevření trhu, který je nejméně závislý na výrobci.

Když Kyjev podepsal ekonomickou část Asociační dohody (27. června roku 2014), ruská vláda již upozornila na pravděpodobné ukončení dávek v rámci zóny volného obchodu SNS a o návratu Ruska do doložky nejvyšších výhod v případě, že dohoda bude mít „negativní dopad na fungování zóny volného obchodu zemí SNS“.(ARBATOVA, 2014) Podle některých ruských expertů zavádění ochranných opatření po zániku ekonomické vazby přinese největší újmy ruskému vojensko-průmyslovému komplexu, v němž přepsání ukrajinského příslušenství není v dohledné době možné.

Zdá se, že se hlavní obavy Ruska z odstoupení Ukrajiny týkají politické roviny. Tento stav je částečně způsoben problémy státu a regionální strategií Ruska, ale hlavně i z obavy ze ztráty role "privilegovaného partnera" pro země SNS. V akutní reakci ruské vlády na přidružení Ukrajiny k EU se jedná hlavně o vnitřní diskomfort ruské politické elity, která se vzdala modernizačních společenství se Západem.(KOWALCZYK, 2014)

Modernizační strategie byla vnímána novou nomenklaturou, prosperující v prostředí nezralého tržního hospodářství a velmi centralizovaného byrokratického modelu moci, jako ohrožení jejich životních zájmů. Otázka modernizace byla totiž spojena především s demokratizací politického systému Ruska jako hlavní podmínky odmítnutí exportně-komoditního modelu ekonomiky.

Obrat ruské orientace na Asii je odchodem z evropské modernizační cesty směrem k konsolidaci moci pod protizápadními hesly, marginalizaci opozice, na změny právních předpisů, na skládání různých občanských svobod a práv, na celkové zprísnění politického režimu. (WILSON, 2014) To znamenalo skutečnou divergenci s Ukrajinou, která zůstala na evropském území při celkové nejednotnosti jeho vývoje. Úspěch Ukrajiny, nejbližší ruskému lidu země, by na této cestě znamenal nejen hrozbu ekonomické bezpečnosti Ruska, ale i ohrožení stávajícího systému moci. Pokud Ukrajina neuspěje na modernizační cestě, pro budoucnost Ruska to bude mít negativní důsledky. Především to způsobí stagnaci existujícího politického a ekonomického systému na mnoho let.

3.1.6 Kolaps spolupráce a "válka sankcí"

Eskalace napětí na Ukrajině vedla k omezení spolupráce Ruska a EU a ke vzájemné "válce sankcí", která zasáhla nejen jejich ekonomické, ale i politické vztahy. (WILSON, 2014) Hlavním důvodem je, že v Rusku a EU (stejně jako na Západě obecně) existují dva protichůdné názory o podstatě dramatických událostí na Ukrajině.

Z pohledu Moskvy se Evropská unie snažila prostřednictvím Asociační dohody o

odtržení Ukrajiny od Ruska a integračních struktur SNS, podřídít ji svým finančním a ekonomickým normám, zničit po Rusku největší post-sovětský vědecko-technický a průmyslový potenciál. Dále se předpokládalo začlenění země do NATA a nasazení americké protiraketové základny a loďstva na jejím území. Kreml upozornil prezidenta Viktora Janukovyče na toto nebezpečí a nabídl mu bratrskou ekonomickou pomoc.(BYZOV, 2014) V důsledku toho ukrajinský prezident zrušil podepsání dohody s EU. Hovořilo se o tom, že neúspěch kompromisu, dosaženého 21. února 2014 mezi prezidentem Janukovyčem, zástupci EU a ruskými představiteli, vedl ke svržení zákonně zvoleného prezidenta Janukovyče a k násilnému uchopení moci v Kyjevě ultranacionalistickými silami. V reakci na vytvoření nacionalistických ozbrojených sil, ohrožení a diskriminační jednání nové nezákonné vlády, obyvatelé Krymu realizovali svoje mezinárodně uznávané právo na sebeurčení a znovu se sešel se svou historickou vlastí. Na druhé straně touha obyvatel jihovýchodních regionů Ukrajiny po sebeurčení, vyjádřená referendy v Doněckém a Luganském regionu, vyvolala trestnou vojenskou operaci nezákonné prozatímní vlády v Kyjevě.

Zcela jiná převládající interpretace událostí je v evropských zemích (jež jsou členy NATO a EU) a nejvíce v USA. Na základě této interpretace ukrajinský lid svrhl zkorumpovaný režim prezidenta Janukovyče poté, co odmítl pod tlakem Moskvy podepsat Asociační dohody s Evropskou unií. Tímto Ukrajinci potvrdili svou volbu ve prospěch demokratického evropského směru rozvoje. Rusko reagovalo na události anexí Krymu a začalo podporovat všemi možnými prostředky ozbrojené separatisty v Doněcku a Lugansku. Podle verze Západu je cílem Moskvy kontrolovat teritorium Ukrajiny s cílem snížení možnosti dalšího rozpadu a získat rozhodující vliv na nově zvolenou demokratickou vládu v Kyjevě, nebo vyvolat volby s cílem změny vlády. Podpora separatistů ve východních oblastech Ukrajiny je podle Západu prvním krokem moskevského silového shromažďování "ruského světa". Cestou uplatňování sankcí a přerušování různorodých vazeb s Ruskem se Západ snaží potrestat Moskvu za anekci Krymu a přinutit ji, aby přestala podporovat ukrajinské povstalce a aby Kyjev mohl získat moc nad zemí.(MIRZAYAN, 2014)

Je třeba poznamenat, že Evropská unie na rozdíl od Spojených států prvotně zachovávala zdrženlivost a snažila se vyhnout odvětvovým sankcím.(ISTOMIN, 2014) Ruská politická elita to interpretovala jako neochotu politické vlády a podnikatelského sektoru zemí EU obětovat své ekonomické zájmy. Tato interpretace se zdá být zjednodušená, což potvrzuje i nedávná zkušenost, kdy se EU rozhodla o zavedení masivních sankcí proti Íránu. Evropská unie, která odebírá 18 % íránské surové ropy, přijala toto rozhodnutí pro Evropu ve velmi

těžkém období hospodářské krize, a musela tak překonat nesouhlas některých členských zemí. EU nejdříve nechtěla přijmout opatření vedoucí k oslabení dosavadní spolupráce se svým nejbližším a největším sousedem, a proto se zpočátku omezila jen na přijetí vlastních selektivních sankcí.(ISTOMIN, 2014)

První sankce EU byly zavedeny v březnu roku 2014, ale ještě před jejich zavedením bylo přerušeno jednání s Ruskem ohledně usnadnění vízového režimu a nové základní smlouvy. Sankce Evropské unie a USA ovlivnily také ukrajinské a ruské občany, právnické osoby, protože byla pozastavena řada programů spolupráce s ruskými úřady. Sankce zavedly také Kanada, Japonsko, Norsko, Austrálie, Švýcarsko a další země (Albánie, Moldavsko, Island, Lichtenštejnsko, Ukrajina, Černá hora).(ARBATOVA, 2014)

Opatření, která mají být přijata postupně, zahrnovala zmrazení aktiv a zavedení vízových omezení pro osoby figurující na zvláštních seznamech, jakož i zákaz společnostem zemí, které ukládaly sankce, udržování obchodních vztahů s osobami a organizacemi figurujícími na seznamech.

Rozhodnutí Rady Evropské unie dne 17. března roku 2014 uvalilo sankce proti 21 ruským a krymským politikům a úředníkům (fyzické osoby), zejména se jednalo o : zákaz jejich vstupu na území Evropské unie, zákaz tranzitu, jakož i zmrazení "veškerých finančních prostředků a hospodářských zdrojů, které jsou ve vlastnictví nebo pod kontrolou těchto osob".

20. března roku 2014 došlo ke zrušení summitu EU-Rusko plánovaného na červen téhož roku.

1. března „vzhledem k závažnosti situace“ na seznamu osob, proti nimž jsou zavedeny sankce, figuruje 12 vládních a vojenských činitelů Ruska a Krymu, včetně vedoucího agentury "Russia Today" Dmitrije Kiseleva.

25. března velvyslanectví EU v Rusku má zakázáno vydávat obyvatelům Krymu všechny druhy víz.

17. dubna Evropský parlament přijal rezoluci doporučujícího charakteru, v níž vyzval ke zrušení výstavby plynovodu "Jižní proud".

28. dubna je rozhodnuto o rozšíření seznamu o 15 osob, proti kterým jsou zavedeny sankce. Daná jména jsou zveřejněna 29. dubna téhož roku.

12. května dochází k rozšíření seznamu o dalších 13 osob, proti nimž jsou zavedeny sankce. Rovněž jsou zavedeny sankce proti společnosti "Chernomorneftegaz" a "Theodosia" a také proti krymským podnikům, konfiskovaným u Ukrajiny. Všechny členské státy OSN jsou vyzvány k přijetí ekonomického, obchodního a finančního opatření proti Rusku za nelegální anexi ukrajinského Krymu a Sevastopolu.

14. května EU odmítla účast na konferenci "Energetický dialog EU-Rusko: plynový aspekt".

12. července seznam osob, proti nimž jsou zavedeny sankce, se rozšiřuje o 11 osob.

18. července Evropská investiční banka na doporučení Evropské rady zastavila financování nových projektů v Rusku.

26. července se na seznam osob, proti nimž jsou zavedeny sankce, přispisuje 15 osob a 18 podniků.

Na konci července (tj. 30. a 31. července) roku 2014 po katastrofě malajského "Boeingu" v Doněcké oblasti Evropská unie zavedla odvětvové ekonomické sankce proti Rusku, čímž rozšířila sankce proti ruským společnostem. Zejména proti novému avia-discounteru "Dobrolet", který je dceřinou společností letecké společnosti "Aeroflot". Sankce EU byly také zaměřeny na technologie průzkumu a těžby břidlicového plynu na šelfu v Arktidě. Zakázány byly operace se zbožím dvojího užití pro vojenské účely. Úřední věstník Evropské unie zveřejnil seznam bank, kterých se týkaly ekonomické sankce EU. Jednalo se o: "Sberbank", "VTB", "Gazprombank", "Vneshekonombank" a "Rosselchozbank". Podle očekávání seznam zahrnoval finanční instituce, ve kterých podíl státu činí víc než 50 %. Podle rozhodnutí vydaného ve věstníku EU, dceřiné struktury ruských státních bank, registrované na území EU, jsou vyčleněny z odvětvových sankcí. Omezení k získání finančních prostředků na dobu delší než 90 dnů se vztahuje na základní struktury a jejich "dcery" mimo EU. Změny vstoupily v platnost 1. srpna roku 2014.(RIA.ru, 2014)

7. srpna Rusko v reakci na sankce EU, USA, Austrálie a Norska vstoupilo do "války sankcí" a zavedlo roční embargo na dovoz mléka a mléčných výrobků, masa skotu, vepřového masa, drůbeže, ovoce a zeleniny, ořechů a klobás z těchto zemí.

19. srpna dal bulharský ministr hospodářství a energetiky Vasil Štonov pokyn bulharskému energetickému holdingu k pozastavení veškeré práce na výstavbě plynovodu "Jižní proud". Důvodem pro rozhodnutí vlády byl nesoulad tohoto projektu s požadavky Evropské komise. Zmiňované řešení není formálně součástí sankčního balíčku EU. Podle některých odborníků se EU neodvážila zavést přímé a rozsáhlé sankce v energetické oblasti, a proto se rozhodla jednat přes Bulharsko. Evropská komise obhajuje své rozhodnutí tím, že "Jižní proud" neodpovídá normám třetího energetického balíčku, který zakazuje společnostem produkcí plyn mít vlastní magistralní potrubí v EU.(KOWALCZYK, 2014)

Jako odezvu může Rusko zavést nové sankce proti EU a USA. Ruská vláda již projednala mimo jiné možnost realizace odvetných kroků v letecké dopravě jako důsledek sankcí proti letecké společnosti "Dobrolet", které povedou k zastavení její činnosti. Především

byla vnímána možnost omezit, nebo zcela zakázat tranzitní lety evropských leteckých společností z Evropy do Asie přes území Ruska. Na tyto sankce by Brusel reagoval úplným uzavřením vzdušného prostoru EU pro Rusko. (GROS, D., MUSTILLI, F., 2015) Představitelé Ruska mohou přijmout ochranná opatření v letectví, loďařství, automobilovém průmyslu a v ostatních průmyslových odvětvích. Podle premiéra Dmitrije Medveděva k tomu má docházet smysluplně bez své vlastní újmy.

Poznámka premiéra v souvislosti s "válkou sankcí" je velmi významná. Podle ruské vlády sankce proti dodávkám potravin ze zemí EU nebudou mít vliv na obyvatele Ruska, ale naopak stimulují ruské výrobce potravinářských komodit. (ARBATOVA, 2014) Oproti tomu někteří ruští odborníci na základě publikovaných výpočtů (růst cen potravin v ruských obchodech jakožto důsledek "odvetných sankcí") vyjadřují své obavy. Je známo, že dodávky ze zemí, na nichž je uložen zákaz, tvoří asi 20 % z celkového objemu spotřeby. Jedním z hlavních důvodů růstu cen bude snížení dodávek masa o to více, čím ceny masa na světovém trhu porostou. V důsledku toho se růst cen v příštích šesti měsících bude pohybovat od 10 % do 20 %.

Kromě výše řečeného je rozhodnutí o zákazu dovozu produktů přijato na konci první poloviny tohoto roku. A to v době, kdy ruská ekonomika vstoupila do recese (začal hospodářský pokles - stagnace). V kombinaci s růstem cen to je počátek nebezpečné ekonomické nemoci, která se nazývá stagflace (stagnace plus rostoucí inflace). To znamená současně tři procesy: a) klesající příjmy lidí; b) začátek skryté nezaměstnanosti (tj. práce za nízký plat); c) růst cen v obchodech. (GROS, D., MUSTILLI, F., 2015)

Pokud jde o EU, celkový negativní vliv těchto sankcí není významný. Vývoz potravin a zemědělských výrobků z EU do Ruska v roce 2013 činil 15 463 mil. dolarů nebo 9,7 % z celkového vývozu do Ruska, což je 0,1 % HDP. Země EU postižené sankcemi, zejména Polsko, Litva, Nizozemsko, Německo a Španělsko, již požadují kompenzaci ztrát od Bruselu.

Obecně platí, že vypočítávání a srovnávání ztrát jak v Rusku, tak i v EU je bezpředmětné. Experti největší dánské banky Danske Bank ve zprávě o dopadech krize na Ukrajině pro evropské hospodářství, prohlašují: "eskalace obchodní války je nesnesitelná jak pro Evropskou unii, tak i pro Rusko. EU proto odmítne sankce v rámci jednoho až tří měsíců, a poté i Rusko zruší své sankce". (ARBATOVA, 2014) Závěr sám o sobě vzbuzuje určitý optimismus, nicméně autoři zprávy jistě podcenili politickou složku "války sankcí". Podle jejich názoru, "celá ukrajinská krize významně neovlivňuje stav evropského hospodářství a nejvyšší riziko je negativní sentiment na trzích". Přičemž negativní sentiment na trzích přímo souvisí s eskalací napětí na Ukrajině. Zdá se, že ke zrušení sankcí nedojde, stejně jako k tomu,

že by to mohl být výsledek mírového řešení ukrajinského konfliktu.(WILSON, 2014)

4 ANALYTICKÁ ČÁST

4.1 Analýza vlivu ukrajinské hospodářské krize na vztahy Ruska a Evropské unie

4.1.1 Stav ekonomiky Ruska a Evropské unie do ukrajinské krize (do roku 2013)

Rusko

Rok 2013 v ruské ekonomice považován za rok stagnace. Ruská ekonomika výrazně zpomalila. (KUVSHINOVA, 2013)

Pozorované zpomalování ekonomického růstu bylo důsledkem oslabení poptávky v důsledku kombinace vnitřních a vnějších faktorů, které jsou buď cyklické nebo strukturální.

Cyklická složka je z velké části způsobena vysokou závislostí Ruska na vývozu ropy a zemního plynu a následné zranitelnosti ekonomiky, spojené s vysokou volatilitou cen těchto komodit.(Worldbank, 2013)

Strukturální problémy ruské ekonomiky, zejména spojené s existencí nekonkurenceschopných odvětví a trhů, jsou dalším důležitým faktorem hospodářského zpomalení.

Slabá domácí poptávka se rovněž odráží v poklesu investiční aktivity a spotřeby. Tempo růstu spotřeby - hlavní hnací síly hospodářského růstu v minulosti - vážně zpomalilo ve srovnání s rokem 2012. Prudký pokles investic byl částečně způsoben dokončením infrastrukturních projektů v rámci přípravy Zimních olympijských her v Soči a výstavby plynovodu "Nord Stream". Snížení podnikatelské důvěry mělo negativní dopad na investiční poptávky.

Vnější poptávka byla stále slabá. Obchodování na světových trzích nenaplnilo očekávání, ceny ropy klesly a dosáhly stabilní úrovně pod 100 USD za barel ve druhém čtvrtletí roku 2013. Slabá exportní výkonnost byla důležitým faktorem, který přispívá k poklesu ekonomického růstu v prvním čtvrtletí roku 2013.(Worldbank, 2013)

Indexy spotřebitelské a podnikatelské důvěry naznačují zhoršení sentimentu.

Ekonomika je na hranici svého současného růstového potenciálu. I přes zpomalení hospodářského růstu, odhady ukazují, že využití kapacity v první polovině roku 2013 zůstalo na úrovni zhruba 80%. To je srovnatelné s úrovní roku 2006 a 2007, kdy hospodářský růst dosahoval 8% ročně. Vzhledem k omezené nabídce pracovní síly a nízké investiční aktivitě za předchozí čtyři čtvrtletí, zdá se, že ekonomika se blíží k hranici svých možností.(Worldbank, 2013)

Snížení potenciálu hospodářského růstu se rovněž odráží v odvětvové struktuře růstu. V první polovině roku 2013 existovalo výrazné zpomalení v neobchodovatelných odvětvích. V minulých letech, silný růst neobchodovatelných sektorů kompenzoval postupné zhoršení v průmyslové výrobě, zejména ve zpracovatelském průmyslu.

EU

Pro evropskou ekonomiku se rok 2013 stal jedním z klíčových na cestě ven z krize. Jakmile se s velkými obtížemi podařilo zachránit řeckou ekonomiku, stejně jako vyřešit politickou krizi v řadě dalších zemí, bylo nutné všemi prostředky udržet zvolený směr zkrácení rozpočtových úspor. Jak vyplývá z údajů roku 2013, většině zemí se to podařilo, a zprávy o východu z recese, které zveřejnilo Španělsko, Irsko a Řecko naznačují, že EU přežila finanční krizi.(Ereport.ru, 2014)

Ve stejné době, rok 2013 se stal jedním z nejtěžších testů pro evropskou ekonomiku, stejně tak jako zatěžkávací zkouškou vůdčí schopnosti mnoha politiků. V důsledku toho do roku 2013 Evropa vstoupila s velkou zásobou sociálních a politických problémů, ale s prvními známkami hospodářského oživení. Cílem roku 2012 bylo především nerušit křehkou rovnováhu a plynule vyjít z krize. Takový úkol byl formulován na konci roku 2012 v Dublinu, kde byl přijat 18-měsíční plán na překonání krize v eurozóně.(GURKOV, 2013)

Obecně lze říci, že hlavní problémové oblasti evropského hospodářství v roce 2013 vyšli z krize, ale některé problémy stále přetrvávají. Například, problém růstu nezaměstnanosti byl i na konci roku 2013 jedním z hlavních problémů ve většině států kontinentu.(Ereport.ru, 2014)

4.1.1.1 HDP a HDP per capita

Rusko

Podle Ministerstva hospodářského rozvoje Ruska, HDP Ruska se zvýšil o 1,3% za prvních deset měsíců roku 2013 a byl očekáván růst HDP na konci roku o 1,5%. V lednu až říjnu byl ukazatel mírně nižší než odhad. HDP Ruska vzrostl o 1,2% meziročně ve třetím čtvrtletí - na stejné úrovni jako ve druhém čtvrtletí – protože investiční aktivita zůstala nízká, a vývoz vysoký.(Tradingeconomics.com, 2015)

Růst ve výši 1,3% v roce 2013 byl nižší než oficiální prognózy, které byly na úrovni 1,8%. Ruské investice a průmyslová výroba klesly v říjnu 2013. (OECD, 2015)

Úroveň HDP Ruska v roce 2013 činil 2,1 triliony USD, což je nejvyšší úroveň HDP za posledních 5 let. (Worldbank, 2015)

HDP per capita v Rusku v roce 2013 činil 14487,3 USD a se zvýšil o 2,9% ve srovnání s předchozím rokem.(Worldbank, 2015)

EU

Podle odhadů Eurostatu, HDP se zvýšil o 0,1% v eurozóně (EA17) a o 0,2% v zemích EU-28 ve třetím čtvrtletí roku 2013 ve srovnání s předchozím čtvrtletím. Ve druhém čtvrtletí roku 2013, tempo růstu bylo 0,3% v eurozóně a 0,4% v zemích EU-28. Celkově činil růst HDP v roce 2013 v EU 0,1%. (Ereport.ru, 2014)

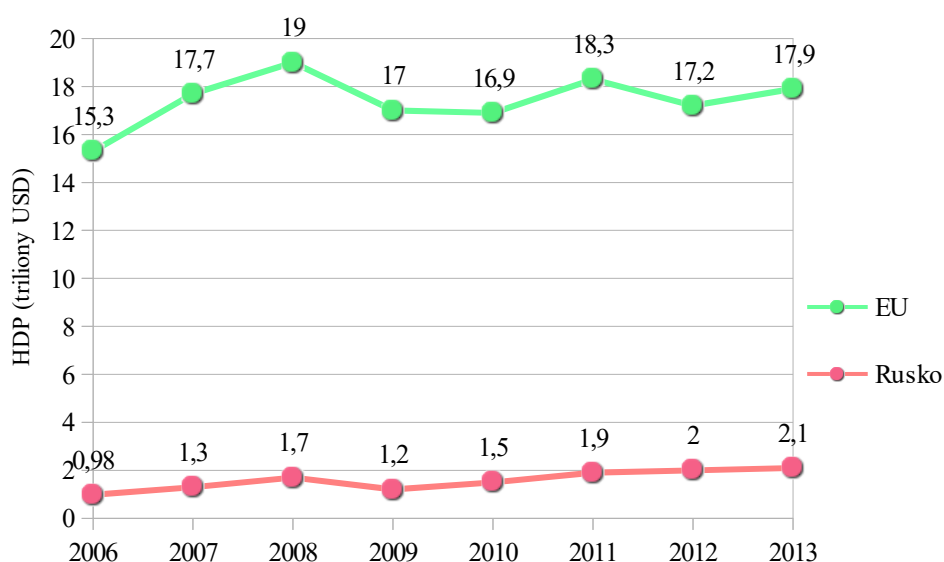
Ve srovnání se stejným obdobím předchozího roku, HDP klesl (sezónně očištěná data) o 0,4% v eurozóně a se zvýšil o 0,1% v zemích EU-28 ve třetím čtvrtletí roku 2013, po -0,6% a -0,1%, resp. ve druhém čtvrtletí.(OECD, 2015)

Mezi členskými státy, ve čtvrtém čtvrtletí roku 2013 v Rumunsku (o 1,6%) a Lotyšsku (+ 1,2%) zažil nejvyšší růst ve srovnání s předchozím čtvrtletím, a v Maďarsku a Velké Británii HDP vzrostl o 0,8%. V Kypru (-0,8%), v České republice (-0,5%), Francii a Itálii (obě -0,1%) byl zaznamenán pokles.(Tradingeconomics, 2015)

Ve čtvrtém čtvrtletí roku 2013 objemy spotřebitelských výdajů domácností vzrostly o 0,1% v eurozóně a 0,2% v zemích EU-28 (po 0,2% v obou zónách v předchozím čtvrtletí).

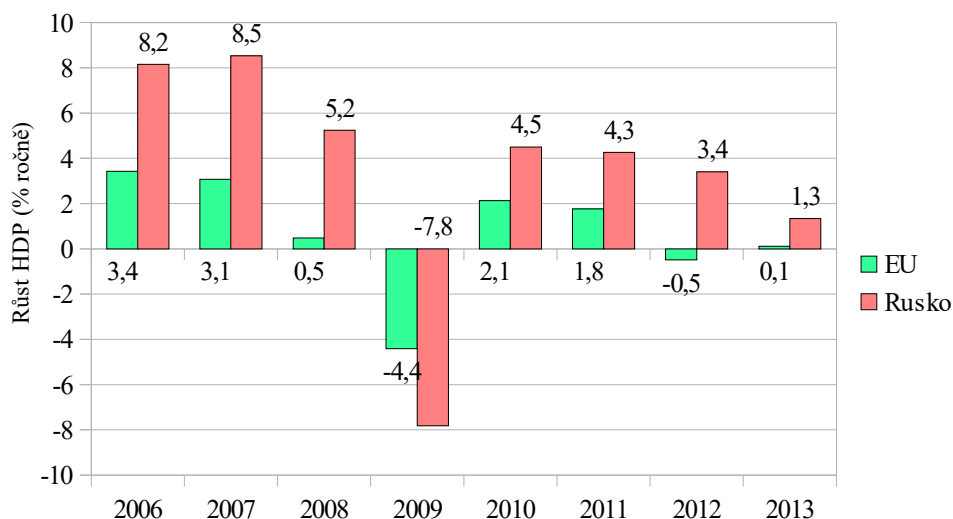
Úroveň HDP EU v roce 2013 činila 17,9 trilionů USD. (Worldbank, 2015)

HDP per capita v EU v roce 2013 činil 35435,5 USD, a se zvýšil o 3,87% v porovnání s předchozím rokem.(Worldbank, 2015)

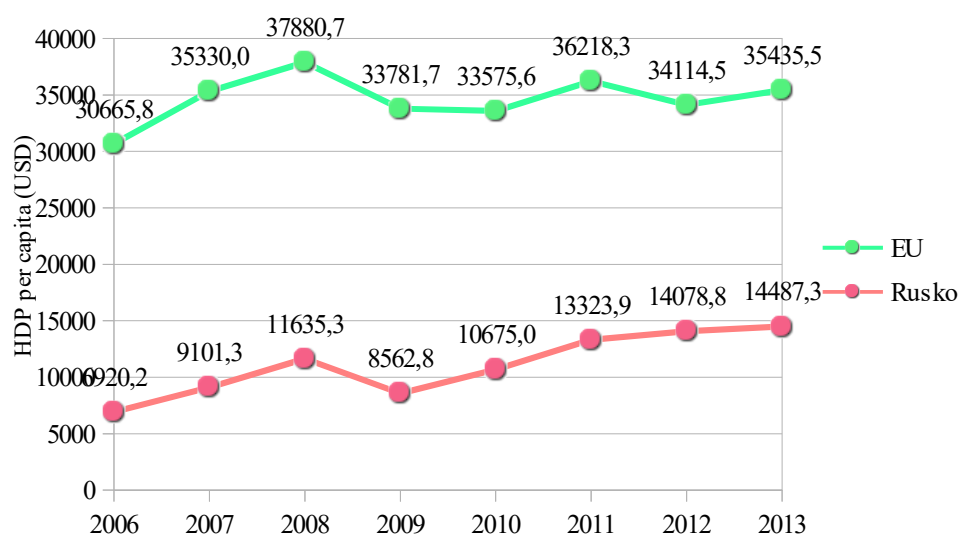
Graf 1 Vývoj HDP Ruska a EU, triliony USD

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 2 Vývoj růstu HDP Ruska a EU, %

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 3 Vývoj HDP per capita Ruska a EU, USD

Zdroj: vlastní zpracování

4.1.1.2 Nezaměstnanost

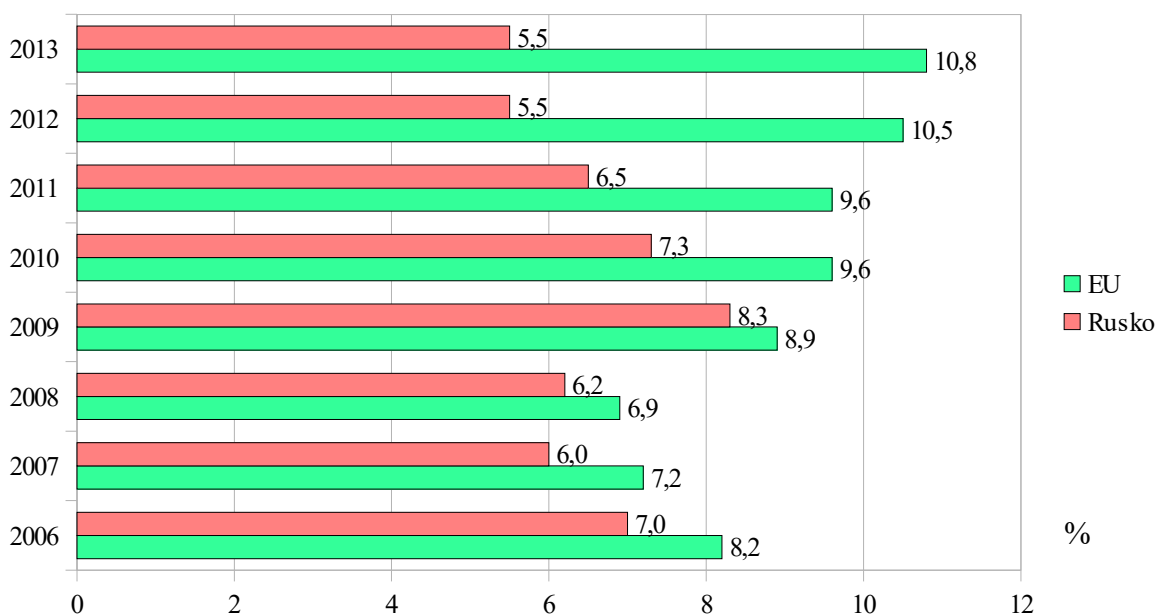
Rusko

Míra nezaměstnanosti v Rusku klesla v listopadu 2013 na 5,4%, po zvýšení v předchozích dvou měsících. Počet lidí bez práce zůstal beze změny - skoro 4,1 milionů. Míra

nezaměstnanosti v Rusku v roce 2013 zůstala nízká i přes téměř stagnující ekonomiku, a na konci roku byla 5,5%, beze změny ve srovnání s předchozím rokem. (Worldbank, 2015)

EU

Na rozdíl od Ruska, míra nezaměstnanosti v EU je mnohem vyšší, téměř dvojnásobná, a je charakterizována negativním růstem, po hospodářské krizi roku 2008, míra nezaměstnanosti v EU roste každý rok. Na rozdíl od Ruska, kde dynamika nezaměstnanosti je zcela opačná a má pozitivní charakter. V roce 2013 byla míra nezaměstnanosti v EU 10,8%, což představuje nárůst o 0,3% ve srovnání s předchozím rokem, což je nejvyšší hodnotou za posledních 5 let. (Worldbank, 2015)

Graf 4 Míra nezaměstnanosti Ruska a EU (%)

Zdroj: vlastní zpracování

4.1.1.3 Inflace

Rusko

Podle Rosstatu, inflace v Rusku byla v prosinci 2013 na úrovni 0,5%, po 0,6% v listopadu, 0,6% v říjnu, 0,2% v září, 0,1% v srpnu, 0,8% v červenci, 0,4% v červnu, 0,7% v květnu, 0,5% v dubnu, 0,3% v březnu, 0,6% v únoru a 1,0% v lednu.

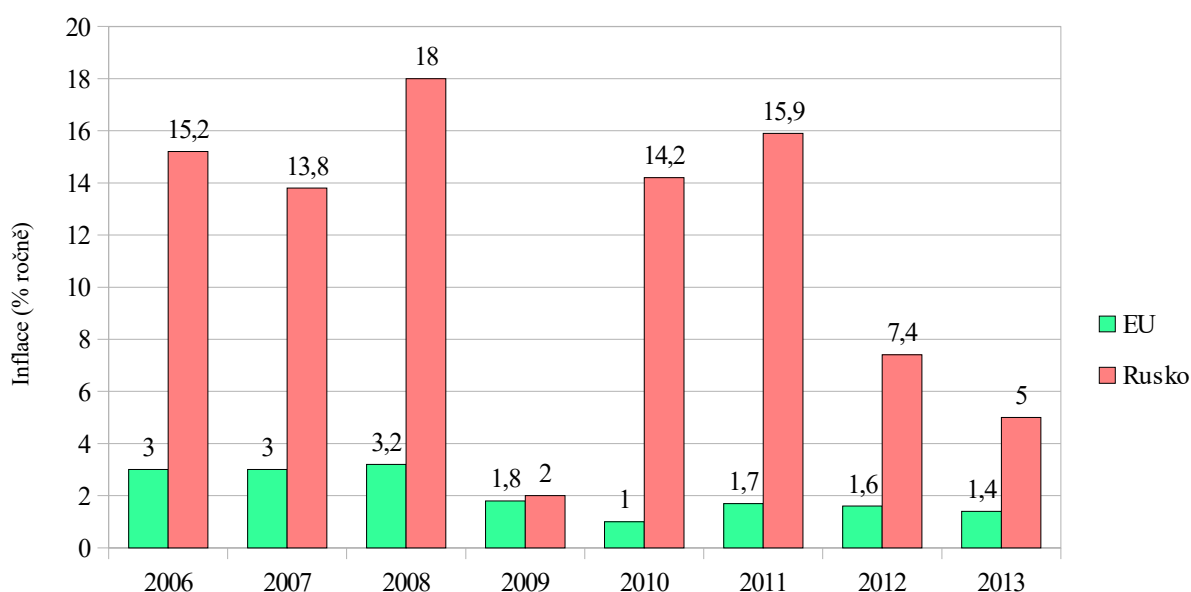
Anualizované roční tempo inflace v roce 2013 bylo 5%, což je o 2,4% nižší ve srovnání s předchozím rokem. Ceny vzrostly v lednu až prosinci 2013 o 6,5%. Obecně platí, že

dynamika inflace v Rusku může být nazvána pozitivní, úroveň 5% je nejnižší za posledních 5 let.(Worldbank, 2015)

EU

Podle Eurostatu byla meziroční inflace v roce 2013 v eurozóně 1,4%, což je méně než 1,6% v roce 2012. Celkově, inflace v Evropské unii je velmi nízká ve srovnání s inflací v Rusku.

V listopadu 2013 byly pozorovány nejnižší roční sazby v Řecku (-2,9%), v Bulharsku (-1,0%) a na Kypru (0,8%) a nejvyšší v Estonsku (2,1%), ve Finsku (1,8%) a v Německu (1,6%).(Worldbank, 2015)

Graf 5 Vývoj míry inflace Ruska a EU, % ročně

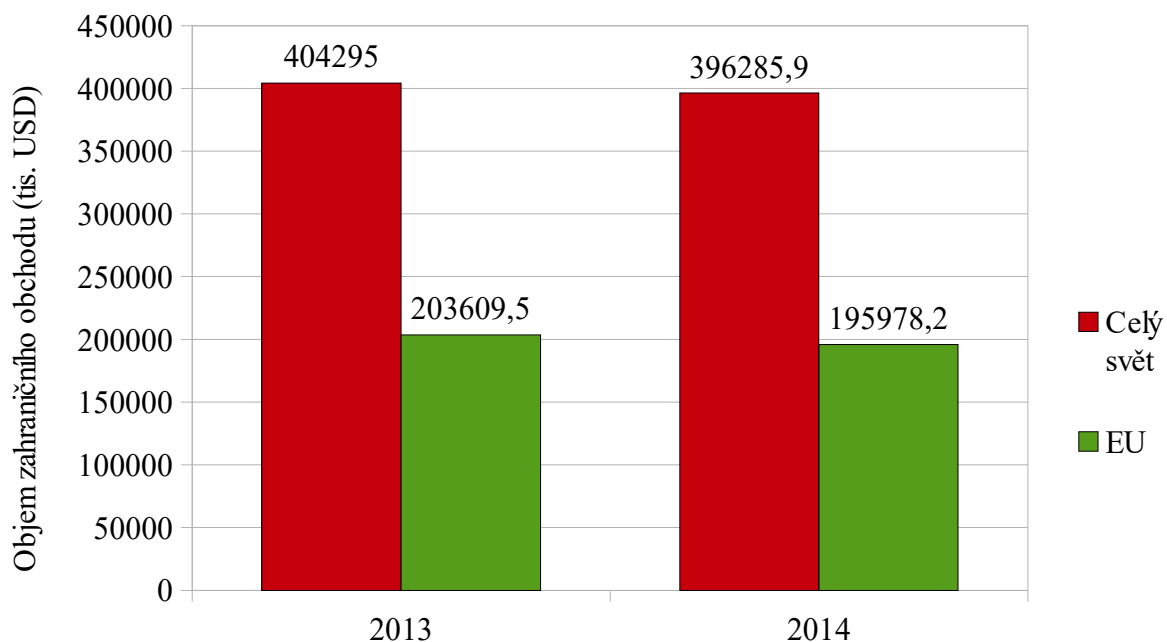
Zdroj: vlastní zpracování

4.1.2 Srovnání ukazatelů obchodní bilance Ruska a Evropské unie před rokem 2013 a v období ukrajinské krize (2014)

Ve struktuře zahraničního obchodu Rusko má zvláštní místo pro EU, protože představuje největšího ekonomického partnera země. Podíl Evropské unie v lednu až prosinci 2014 činil 48,2% ruského obchodního obrátu (v období leden-prosinec 2013 – 49,6%).(Michigan State University, 2015)

Podle celní statistiky, dosahl v roce 2014 obrat zahraničního obchodu Ruska 396,3 miliard USD, a ve srovnání s rokem 2013 a úrovní 404,3 miliard USD klesl o 2,0%. Obrat

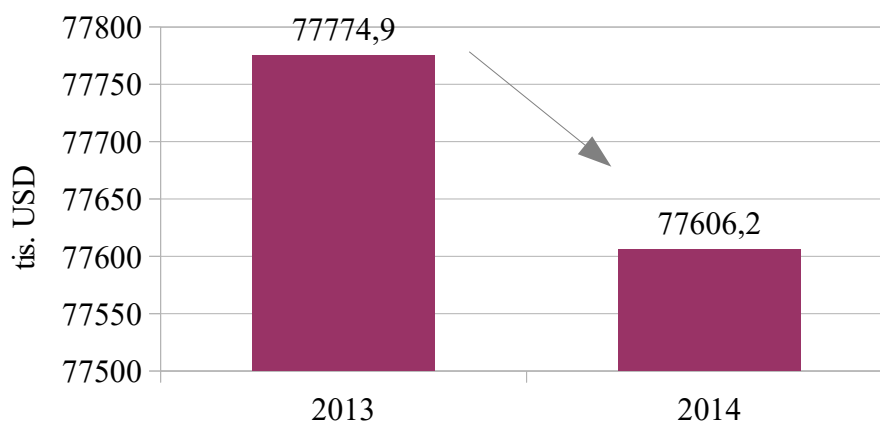
zahraničního obchodu s EU činil v roce 2013 203,6 miliard USD a v roce 2014 dosahl úrovně 195,9 miliard USD. (European Commission, 2015)

Graf 6 Zahraniční obchod Ruska 2013-2014 (vč. zboží a služeb), tis. USD

Zdroj: vlastní zpracování

Obchodní bilance Ruska s EU byla v roce 2014 pozitivní a dosáhla úrovně 77,6 miliard USD, což je o 168 milionů USD méně, než v roce 2013.

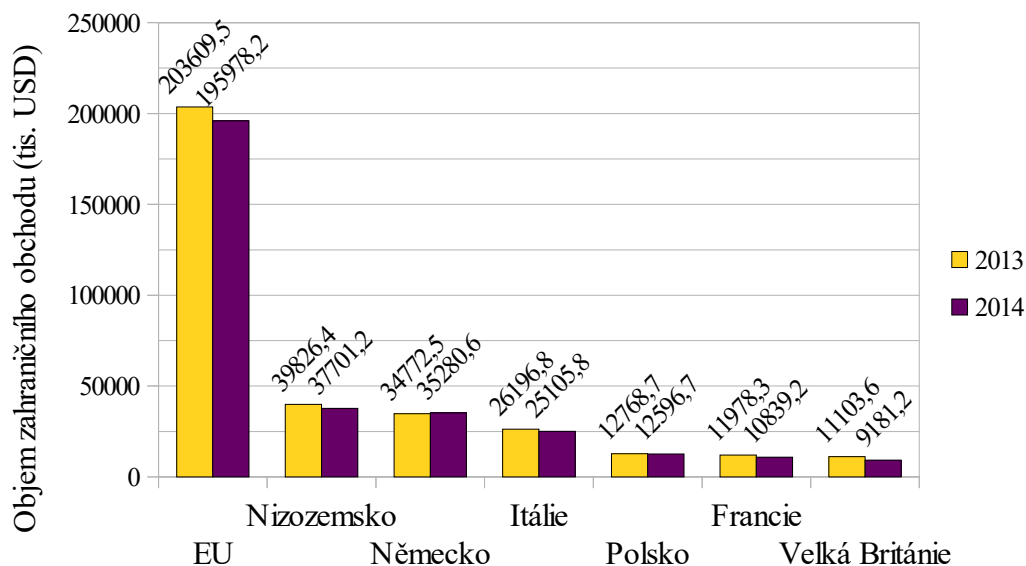

Graf 7 Saldo obchodní bilance Ruska s EU 2013-2014, tis. USD

Zdroj: vlastní zpracování

V období 2013-2014 byly největšími obchodními partnery Ruska mezi státy EU Nizozemsko, Německo, Itálie, Polsko, Francie a Velká Británie.

Graf 8 Zahraniční obchod Ruska se zeměmi EU 2013-2014 (vč. zboží a služeb), tis.

USD

Zdroj: vlastní zpracování

Objem zahraničního obchodu Rusko s těmito zeměmi činil v roce 2013 136643,3 tisíc USD, a kdy ve srovnání s rokem 2014 a úrovní 130704,7 tis. USD klesl o 4,3%.

2013					2014				
místo	stát	celkem	export	import	místo	stát	celkem	export	import
1	Nizozemsko	39826,4	37078,8	2747,5	1	Nizozemsko	37701,2	34867,1	2834,1
2	Německo	34772,5	17385,6	17386,8	2	Německo	35280,6	18783,8	16496,8
3	Itálie	26196,8	19755,4	6441,4	3	Itálie	25105,8	19095,8	6010
4	Polsko	12768,7	8926,6	3842,1	4	Polsko	12596,7	9047,1	3549,5
5	Francie	11978,3	7241,8	3861,8	5	Velká Británie	10839,2	7314,2	3525
6	Velká Británie	11103,6	5455,1	6523,1	6	Francie	9181,2	3411,3	5769,9

Tabulka 1 Zahraniční obchod Ruska se 5 zeměmi EU 2013-2014 (vč. zboží a služeb), tis. USD

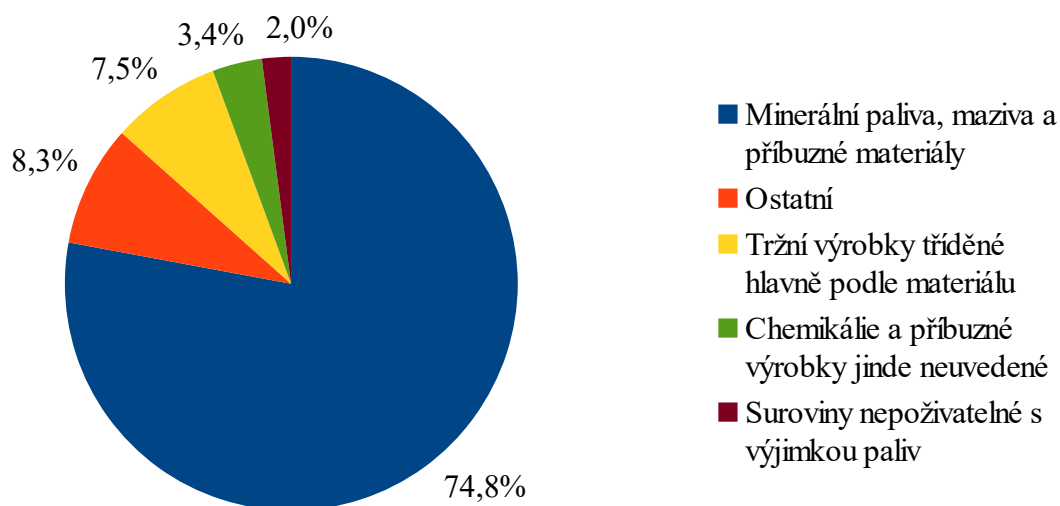
Zdroj: vlastní zpracování

Je pozoruhodné, že se v roce 2014 výrazně snížila úroveň obchodu mezi Ruskem a Francií, která se v roce 2013 zařadila na 5. místě mezi obchodními partnery EU-Rusko. Francie byla nahrazena v roce 2014 Velkou Británií.

4.1.2.1 Zboží

Pro členské státy EU jsou nejdůležitějšími exportními zboží z Ruska minerální paliva, maziva a příbuzné materiály, tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu, chemikálie a suroviny nepoživatelné s výjimkou paliv.(European Commission, 2015)

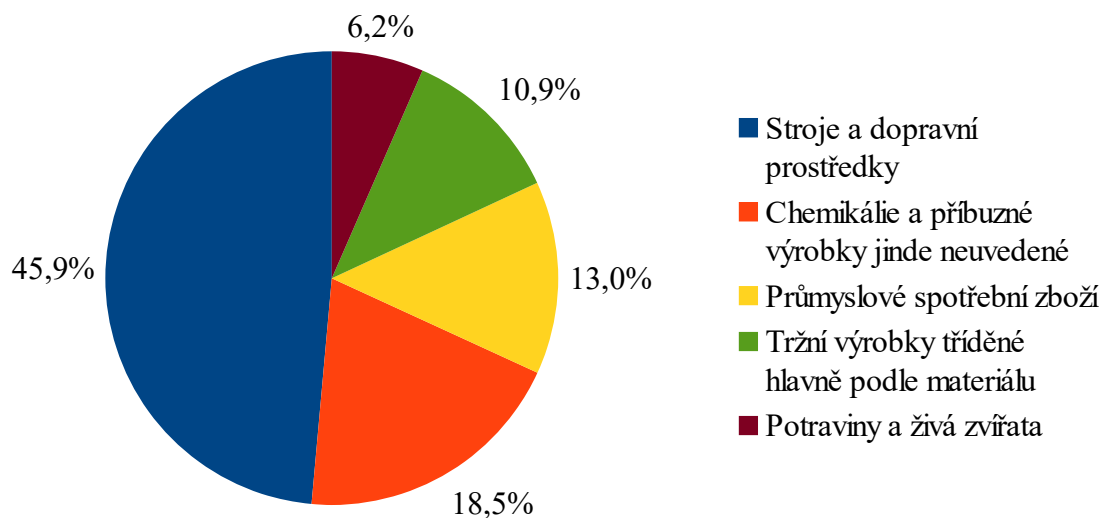
V lednu až prosinci 2014 poklesnul objem vývozu energetických produktů z Ruska v porovnání s lednem-prosincem 2013 o 5,9% v důsledku snížení cen o 9,2%. Mezi výrobky energetického sektoru se zvýšil objem vývozu uhlí o 11,7%, ropných produktů o 9,8%, včetně: petrolej o 53,0%, motorové nafty o 15,1% a kapalného paliva o 2,8%. Objem vývozu surové ropy se snížil o 4,2% a zemního plynu o 9,8%.(Tradingeconomics.com, 2015)

Graf 9 Komoditní struktura importu zboží z Ruska (Top 5)

Zdroj: vlastní zpracování

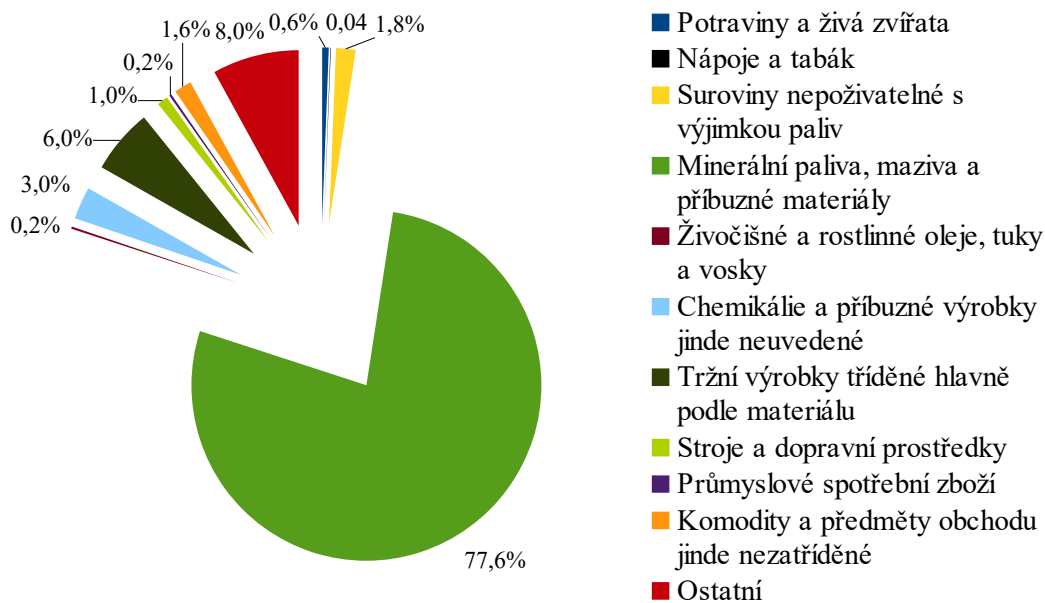
Hlavní komoditami, exportovanými z EU do Ruska, jsou stroje a dopravní prostředky, chemikálie, průmyslové spotřební zboží, tržní výrobky tříděné hlavně podle materiálu, potraviny a živá zvířata. Objem nejvíce exportovaných komodit, - strojů a dopravních prostředků, - činí přibližně 45% celkového vývozu zboží EU do Ruska.(European Commission, 2015)

Graf 10 Komoditní struktura exportu zboží z Ruska (Top 5)

Zdroj: vlastní zpracování

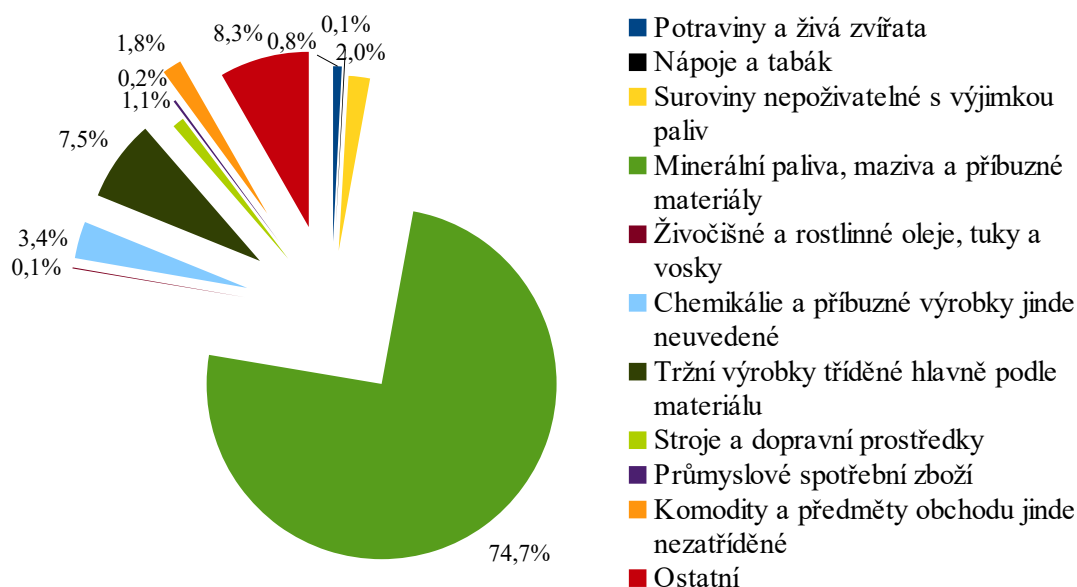
V roce 2013, představovaly největší podíl dovozu paliva, 77,6%. Je pozoruhodné, že podíl dovozu ostatních zboží z Ruska ve srovnání s palivem je velmi nízký. To ukazuje na vysokou závislost EU na dodávkách paliva z Ruska. Řešením tohoto problému pro EU může být diverzifikace dodavatelů. (European Commission, 2015)

Graf 11 Struktura importu zboží EU dle klasifikace SITC (2013), %

Zdroj: vlastní zpracování

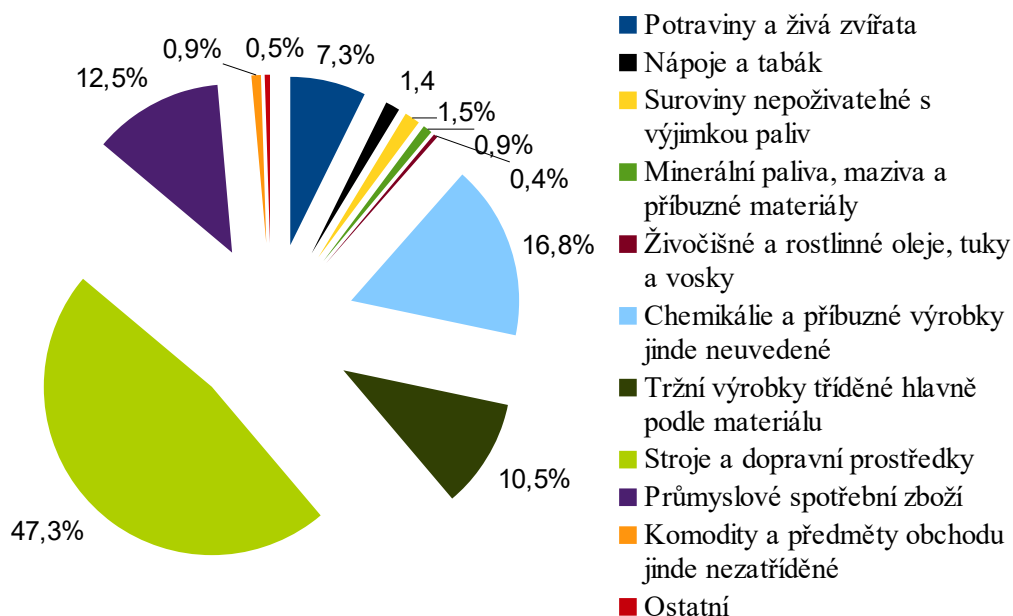
V roce 2014, byly objemy dovozu podobné objemu předchozího roku. Například, podíl dovozu paliv činil 74,7%.

Graf 12 Struktura importu zboží EU dle klasifikace SITC (2014), %

Zdroj: vlastní zpracování

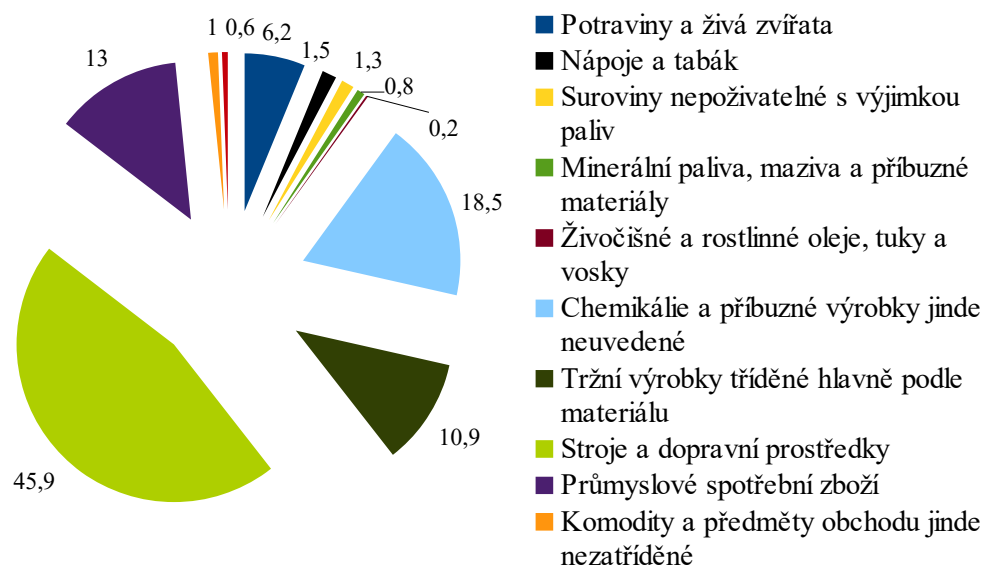
Pokud jde o strukturu vývozu z EU do Ruska, je mnohem více diverzifikovaná. Zhruba stejný podíl vývozu tvoří chemické látky, průmyslové zboží a tržní výrobky. (European Commission, 2015)

Graf 13 Struktura exportu zboží EU dle klasifikace SITC (2013), %

Zdroj: vlastní zpracování

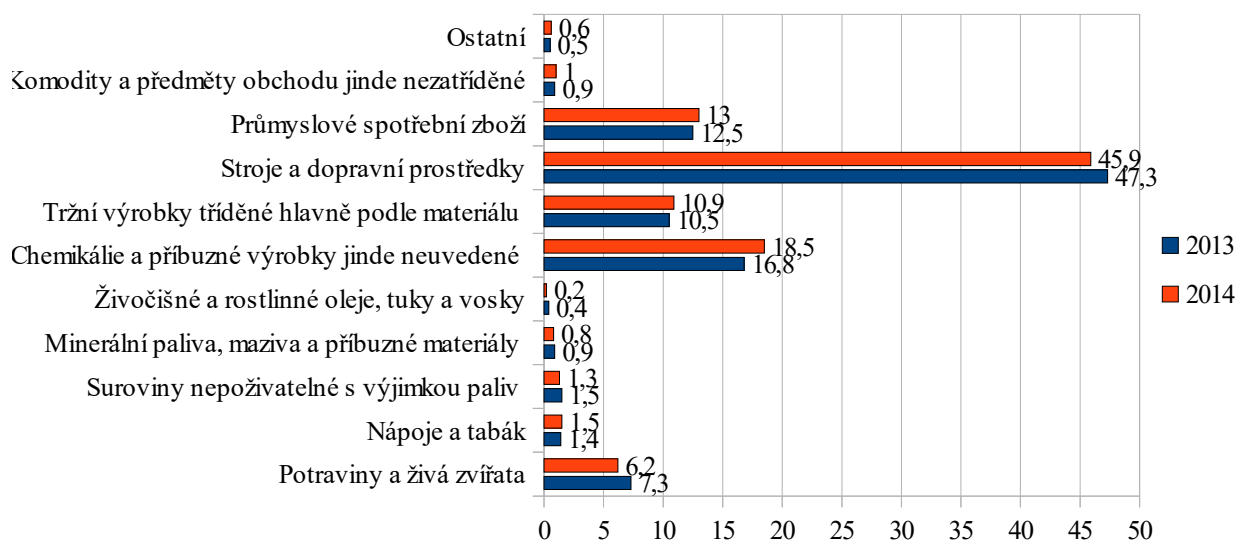
Změny ve struktuře vývozu zboží z EU do Ruska v roce 2014 jsou také bezvýznamné, což označuje konstantní úroveň poptávky po těchto kategoriích výrobků v Rusku. (European Commission, 2015)

Graf 14 Struktura exportu zboží EU dle klasifikace SITC (2014), %

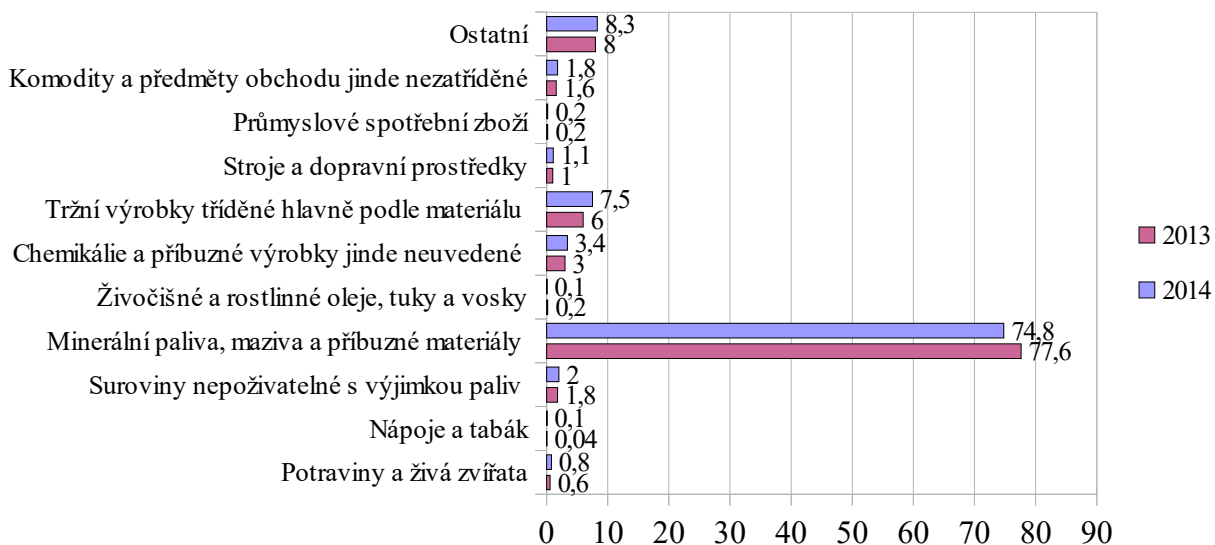
Zdroj: vlastní zpracování

Z údajů v následujících grafech je zřejmé, že události ukrajinské krize v roce 2014 měly marginální dopad na strukturu a objem obchodu zboží mezi EU a Ruskem. (European Commission, 2015)

Graf 15 Vývoj exportu zboží EU v období 2013-2014, %

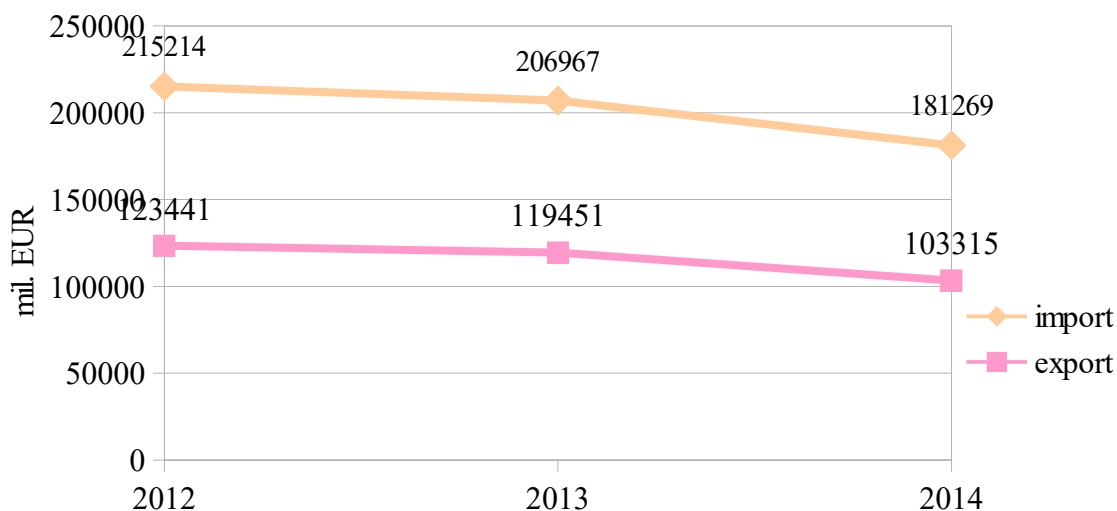
Zdroj: vlastní zpracování

Graf 16 Vývoj importu zboží EU v období 2013-2014, %

Zdroj: vlastní zpracování

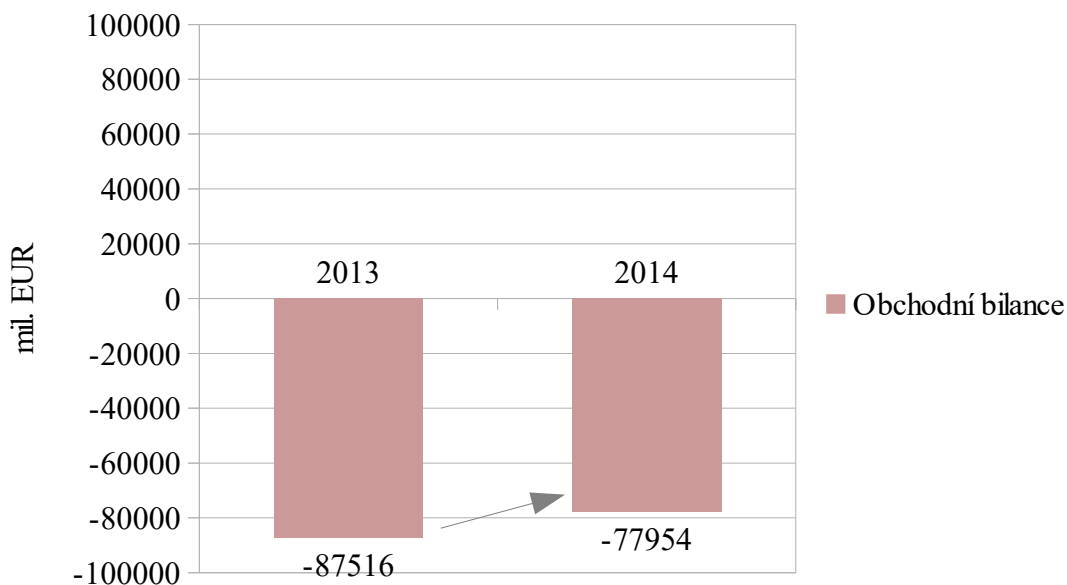
Obecně platí, že se objem obchodu se zbožím EU a Ruska v roce 2014 ve srovnání s předchozím rokem snížil. Dovoz zboží v roce 2014 činil 181 269 milionů USD, což je o 25 698 milionů USD méně než v roce 2013. Totéž platí pro vývozy kdy rozdíl mezi rokem 2013 a 2014 dosáhnul hranice 16136 milionů USD.

Graf 17 Vývoj objemu obchodu se zbožím 2012-2014

Zdroj: vlastní zpracování

Obchodní bilance v období před a během krize na Ukrajině byla záporná, ale v roce 2014 byl zaznamenán pozitivní trend. Tento pozitivní vývoj byl ovlivněn velkým poklesem objemu dovozu v roce 2014, ve srovnání s rokem 2013. (European Commission, 2015)

Graf 18 Vývoj obchodní bilance EU (zboží) 2013-2014, mil. EUR

Zdroj: vlastní zpracování

4.1.2.2 Služby

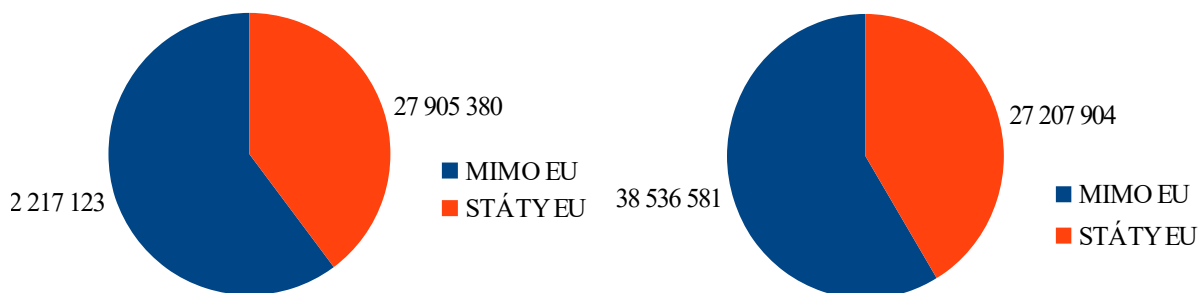
V roce 2013 dosáhl celkový objem obchodu se službami v Rusku 198504 miliard USD a 121087 miliard USD v roce 2014. Podíl obchodu se službami s EU je významnou součástí celkového obchodu. (CB RF, 2014-2015)

	Export 2013	Import 2013	Export 2014	Import 2014
Celkem	70 122 503	128 381 869	65 744 485	121 022 158
Ostatní země	42 217 123	71 614 721	38 536 581	64 799 419
EU	27 905 380	56 767 148	27 207 904	56 222 739
NĚMECKO	4 543 208	8 053 442	4 172 195	7 522 668
VELKÁ BRITÁNIE	4 873 562	6 810 169	4 544 358	6 249 741
KYPR	3 303 040	5 262 752	2 960 967	5 698 093
FRANCIE	1 177 574	3 850 721	1 533 033	4 753 948
FINSKO	1 235 907	4 333 949	1 223 208	4 024 946

Tabulka 2 Zahraniční obchod Ruska se 5 zeměmi EU 2013-2014 (služby), tis. USD

Zdroj: vlastní zpracování

Prostřednictvím následujících grafů lze sledovat dynamiku podílu obchodu se službami mezi EU na celkovém obchodu se službami Ruska v období 2013-2014. (European Commission, 2015)

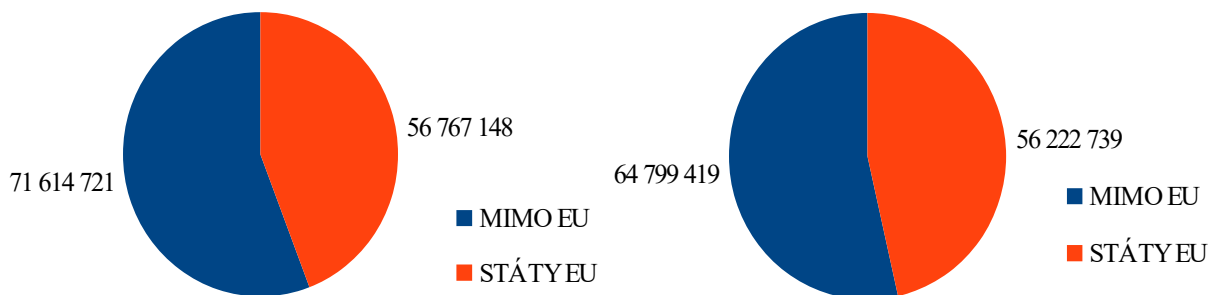

Graf 19 Export služeb do Ruska 2013, tis. USD

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 20 Export služeb do Ruska 2014, tis. USD

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 21 Import služeb do Ruska 2013, tis. USD

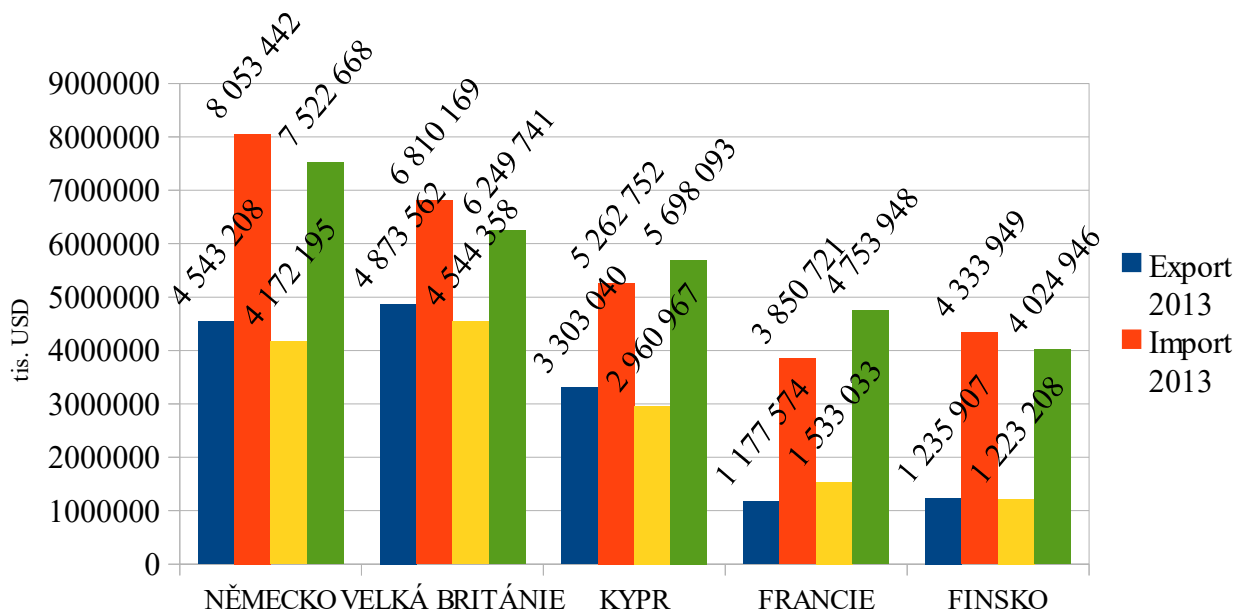
Zdroj: vlastní zpracování

Graf 22 Import služeb do Ruska 2014, tis. USD

Zdroj: vlastní zpracování

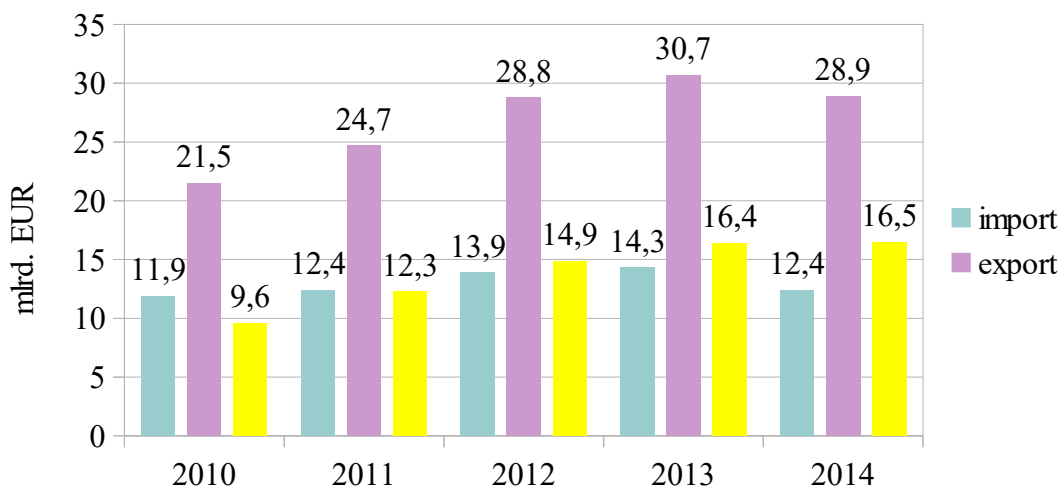
Hlavními obchodními partnery Ruska podle Eurostatu v obchodu se službami jsou Německo, Velká Británie, Kypr, Francie a Finsko. Podle údajů z roku 2014 lze konstatovat všeobecný pokles v objemu obchodu se službami s těmito zeměmi ve srovnání s rokem 2013. (CB RF, 2014-2015)

Graf 23 Vývoj objemu obchodu se službami Ruska 2013-2014, Top 5

Zdroj: vlastní zpracování

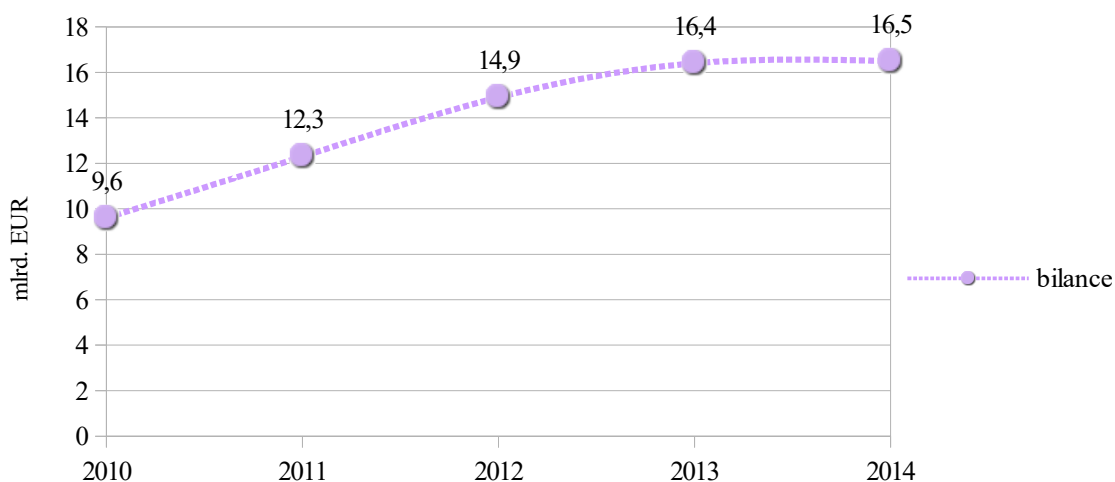
Úroveň dovozu a vývozu služeb mezi EU a Ruskem v roce 2014 ve srovnání s 2013 rokem snížila. (WTO, 2015)

Graf 24 Vývoj obchodu se službami EU s Ruskem, mlrd. EUR

Zdroj: vlastní zpracování

Obchodní bilance v obchodu se službami v roce 2014 je nejvyšší za posledních 5 let.

Graf 25 Vývoj obchodní bilance (služby) 2010-2014, mlrd. EUR

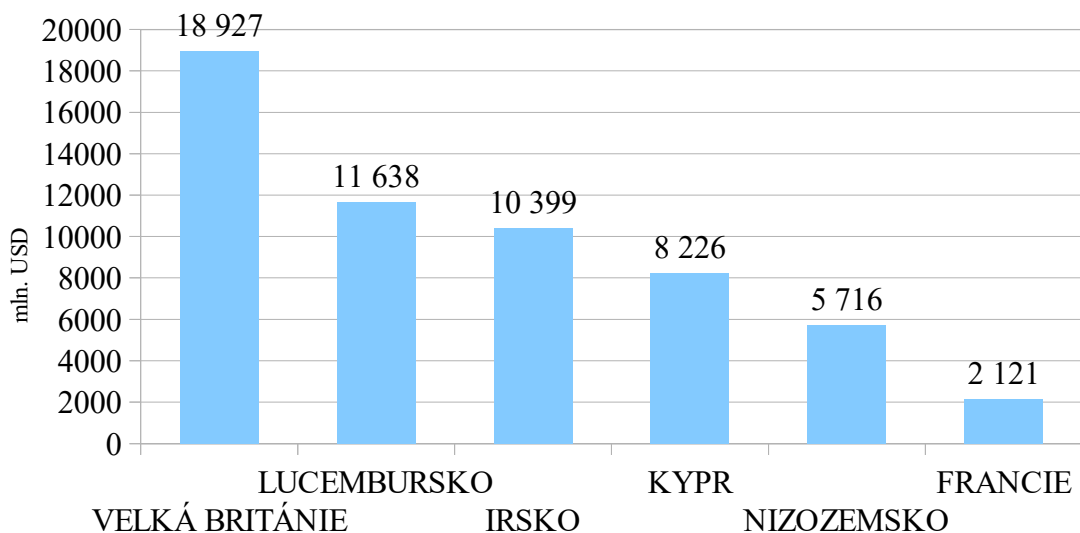
Zdroj: vlastní zpracování

4.1.2.3 Investice (PZI)

Export z EU

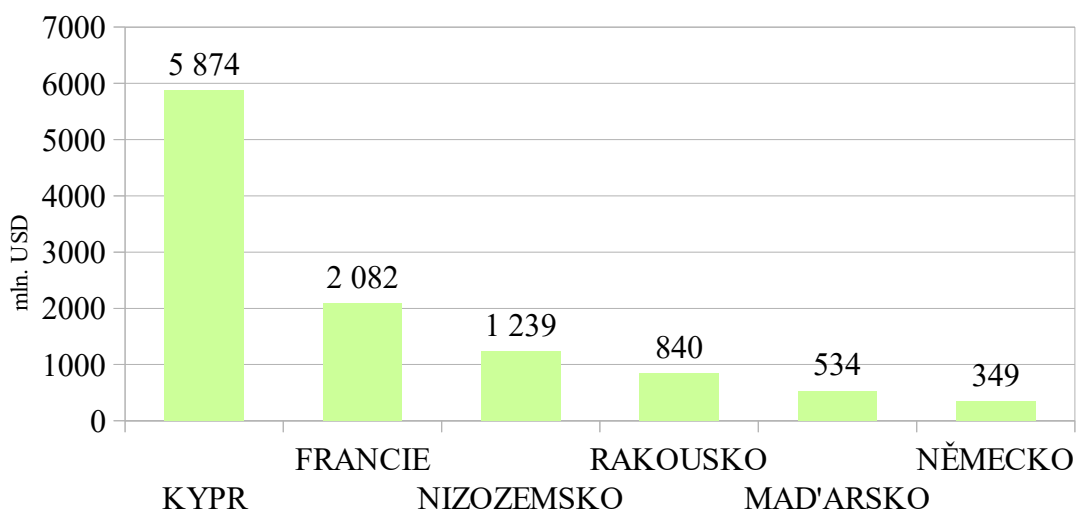
V roce 2013, pocházelo více než 90% čistého přílivu zahraničních přímých investic do Ruska ze 4 zemí: Velká Británie (26,8%), Lucembursko (16,5%), Kypr (11,8 %) a Nizozemsko (8,14 %). (CB RF, 2015)

V roce 2014, získalo Rusko největší investice z Kypru, Francie, Nizozemska, Maďarska a Německa. (CB RF, 2015)

Graf 26 Investice do Ruska 2013, mil. USD

Zdroj: vlastní zpracování

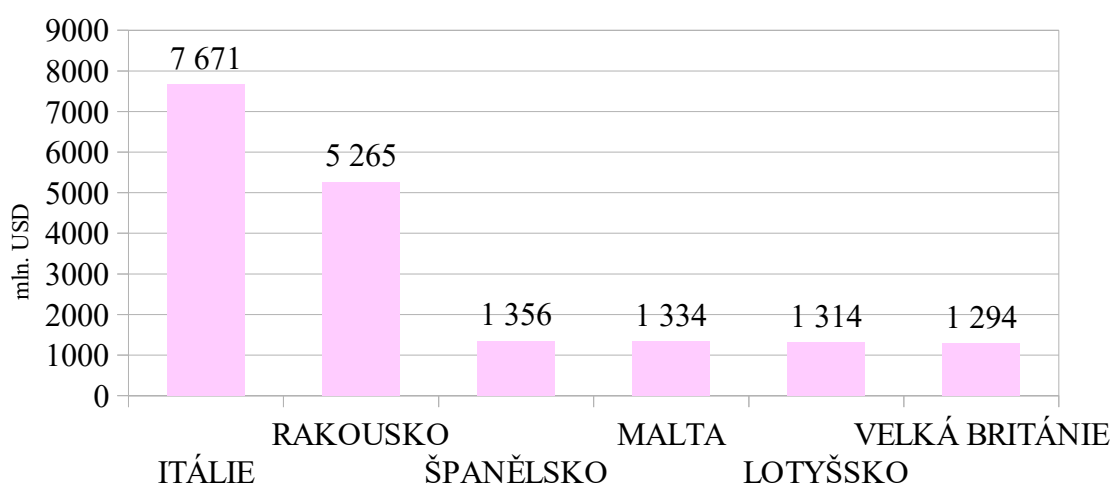
Graf 27 Investice do Ruska 2014, mil. USD

Zdroj: vlastní zpracování

Import do EU

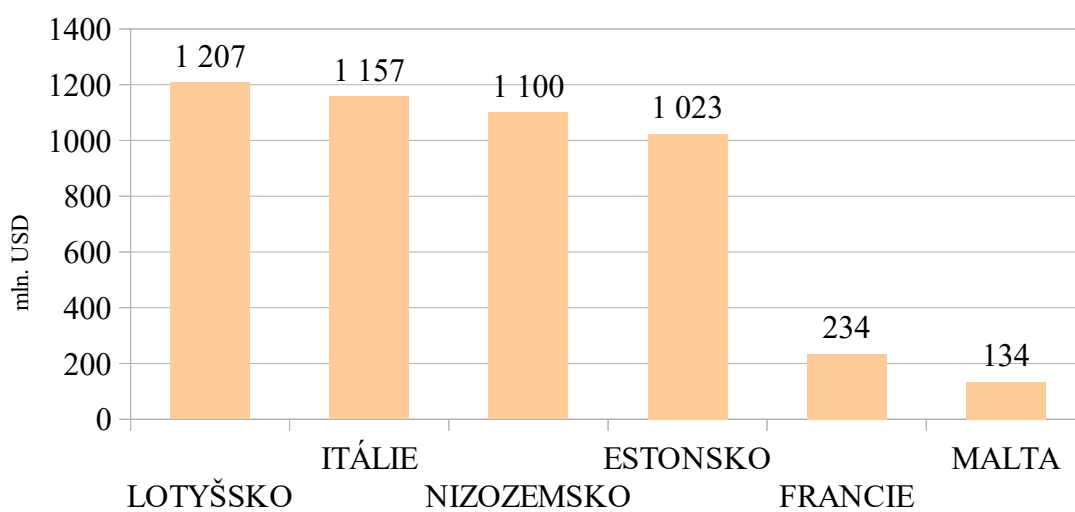
V roce 2013, Rusko nejvíce investovalo do následujících zemí - Itálie, Rakousko, Španělsko, Lotyšsko a Spojené království.(CB RF, 2015)

Seznam zemí dovážejících ruské investice v roce 2014 byl následující: Lotyšsko, Itálie, Nizozemsko, Estonsko, Francie a Malta.(CB RF, 2015)

Graf 28 Investice z Ruska 2013, mil. USD

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 29 Investice z Ruska 2014, mil. USD

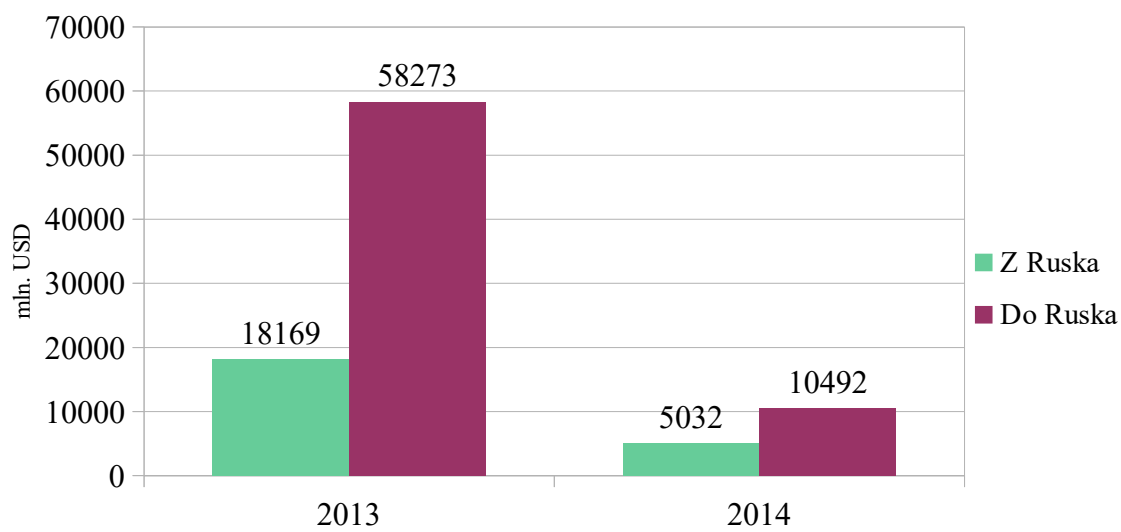
Zdroj: vlastní zpracování

Přímé zahraniční investice Ruska a EU 2013-2014, mil. USD				
	2013		2014	
	do Ruska	z Ruska	do Ruska	z Ruska
BELGIE	755	554	-538	13
BULHARSKO	4	340	13	4
ČESKÁ REPUBLIKA	36	71	109	1
CHORVATSKO	14	752	1	73
DANSKO	25	120	-11	-3
ESTONSKO	47	91	38	1 023
FINSKO	216	449	124	23
FRANCIE	2 121	264	2 082	234
ÍRSKO	10 399	538	-531	18
ITÁLIE	118	7 671	194	1 157
KYPR	8 226	46	5 874	1
LITVA	8	568	-50	-20
LOTYŠSKO	285	1 314	338	1 207
LUCEMBURSKO	11 638	155	-693	3
MAD'ARSKO	736	2	534	4
MALTA	47	1 334	10	134
NĚMECKO	335	-450	349	28
NIZOZEMSKO	5 716	-3 022	1 239	1 100
POLSKO	-49	73	70	3
PORTUGALSKO	0	45	7	-2
RAKOUSKO	-326	5 265	840	122
ŘECKO	-2	98	1	9
RUMUNSKO	0	-101	0	3
SLOVENSKO	3	32	-7	5
SLOVINSKO	50	29	22	2
ŠPANĚLSKO	147	1 356	200	26
ŠVEDSKO	-1 203	-720	166	-1
VELKÁ BRITÁNIE	18 927	1 294	111	-137

Tabulka 3 Přímé zahraniční investice Ruska a EU 2013-2014, mil. USD

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2015)

Objem přímých zahraničních investic mezi Ruskem a EU v roce 2014 výrazně snížil ve srovnání s rokem 2013. Objem investic z Ruska snížil v roce 2014 o 13 137 mil. USD, objem investic do Ruska snížil v roce 2014 o 47 781 mil. USD. Takový pokles znamená nízkou investiční atraktivitu mezi státy EU a Ruskem v období ukrajinské krize. (OECD, 2014)

Graf 30 Vývoj objemu investic EU 2013-2014, mil. USD

Zdroj: vlastní zpracování

4.2. SWOT analýza

V následující části jsou znázorněny silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby v ekonomických vztazích EU a Ruska. Byla využita metoda výzkumu – SWOT analýza.

SWOT	
Silné stránky (S)	Slabé stránky (W)
• Oboustranně výhodná spolupráce • Odbytové trhy	• Vysoká oboustranná míra závislosti na dodávkách zboží a surovin • Klesání HDP • Snížení investiční atraktivity stran • Nahrazování importů v Rusku • Snížení obchodní bilance
Příležitosti (O)	Hrozby (T)
• Nová jednání ohledně zavedení bezvízového režimu • Bilaterální zrušení sankcí • Zvýšení obchodní bilance • Zvýšení HDP • Posílení politických vazeb	• Bilaterální rozšíření sankcí • Rostoucí konfrontace mezi NATO a Ruskem • Úplné ukončení ekonomických vazeb

Tabulka 4 SWOT analýza

Zdroj: vlastní zpracování

4.3. Vícekriteriální hodnocení směrů rozvoje spolupráce

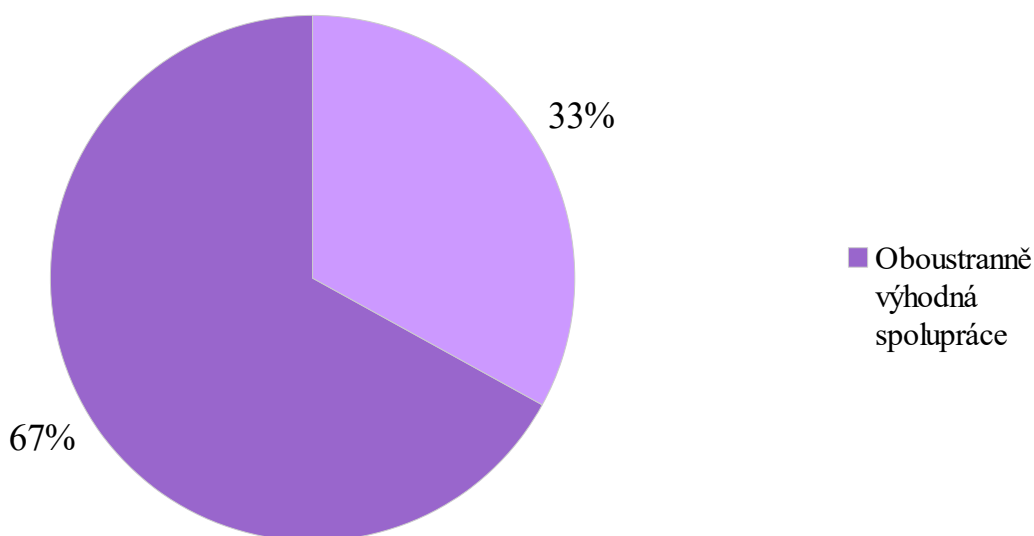
Metoda stanovení preferenčního pořadí kritérií vytváří možnosti pro relevantní rozvoje spolupráce.

Silné stránky (S)						
Kritéria	p_i	n	k_i	$\sum k_i$	v_i	%
Oboustranně výhodná spolupráce	1	2	2	2	0,67	67%
Odbytové trhy	2		1		0,33	33%

Tabulka 5 Silné stránky (SWOT)

Zdroj: vlastní zpracování

Z analýzy silných stránek ekonomické spolupráce mezi EU a Ruskem plyne, že nejsilnější stránkou těchto vztahů je oboustranně výhodná spolupráce (67%).

Graf 31 Silné stránky (SWOT)

Zdroj: vlastní zpracování

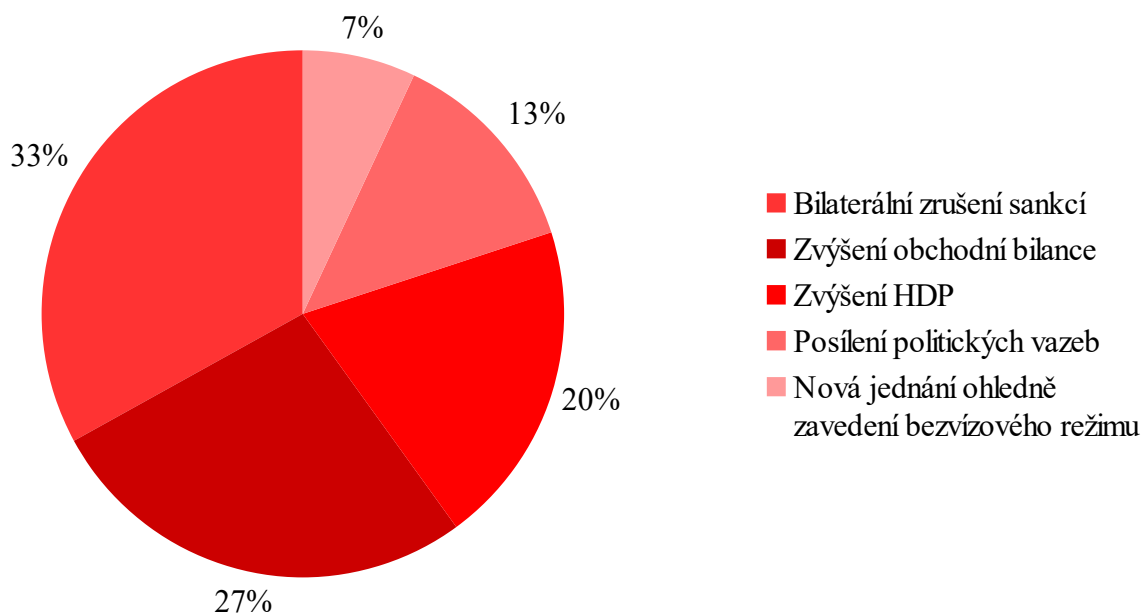

Slabé stránky (W)						
Kritéria	p_i	n	k_i	$\sum k_i$	v_i	%
Vysoká oboustranná míra závislosti na dodávkách zboží a surovin	1	5	5	15	0,33	33%
Snížení obchodní bilance	2		4		0,27	27%
Klesání HDP	3		3		0,20	20%
Snížení investiční atraktivita stran	4		2		0,13	13%
Nahrazování importů v Rusku	5		1		0,07	7%

Tabulka 6 Slabé stránky (SWOT)

Zdroj: vlastní zpracování

Z analýzy slabých stránek ekonomické spolupráce mezi EU a Ruskem plyne, že nejpravděpodobnější budoucí vývoj je charakteristický vysokou oboustrannou mírou závislosti na dodávkách zboží a surovin (33%).

Graf 32 Slabé stránky (SWOT)

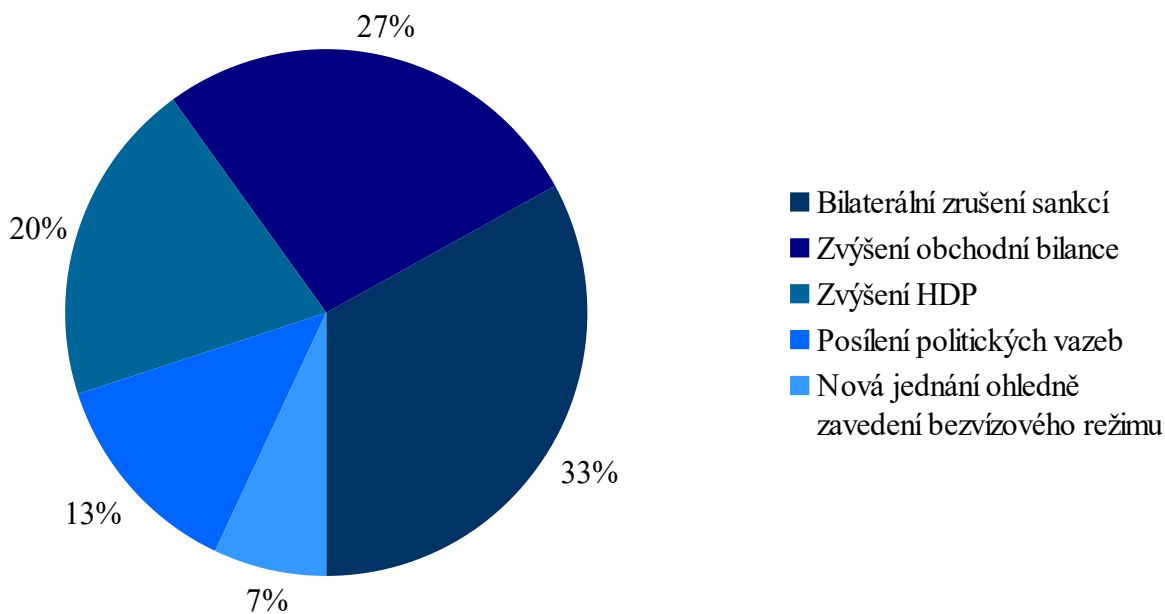
Zdroj: vlastní zpracování

Příležitosti (O)						
Kritéria	p_i	n	k_i	$\sum k_i$	v_i	%
Bilaterální zrušení sankcí	1	5	5	15	0,33	33%
Zvýšení obchodní bilance	2		4		0,27	27%
Zvýšení HDP	3		3		0,20	20%
Posílení politických vazeb	4		2		0,13	13%
Nová jednání ohledně zavedení bezvízového režimu	5		1		0,07	7%

Tabulka 7 Příležitosti (SWOT)

Zdroj: vlastní zpracování

Nejpravděpodobnější příležitostí budoucích vztahů je bilaterální zrušení sankcí (33%).

Graf 33 Příležitosti (SWOT)

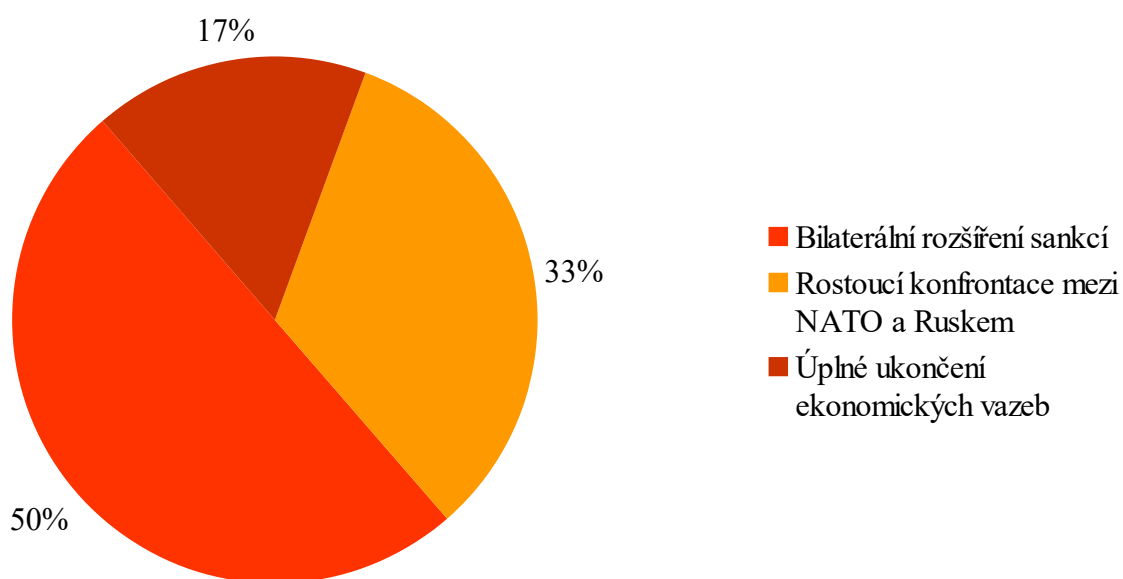
Zdroj: vlastní zpracování

Hrozby (T)						
Kritéria	P_i	n	k_i	$\sum k_i$	v_i	%
Bilaterální rozšíření sankcí		1	3	6	0,50	50%
Rostoucí konfrontace mezi NATO a Ruskem		2	2		0,33	33%
Úplné ukončení ekonomických vazeb		3	1		0,17	17%

Tabulka 8 Hrozby (SWOT)

Zdroj: vlastní zpracování

Nejpravděpodobnější hrozbou budoucí ekonomické spolupráce je bilaterální rozšíření sankcí (50%).

Graf 45 Hrozby (SWOT)

Zdroj: vlastní zpracování

5 NÁVRHOVÁ ČÁST

5.1 Ukrajinská krize v systému mezinárodních vztahů a její možné důsledky

Dramatická situace, rozvíjející se kolem Ukrajiny, již dávno přerostla rámec regionální krize. Jakou by nebyla dynamika následujících událostí, je zcela zřejmé, že krize bude mít dalekosáhlé důsledky pro celý systém mezinárodních vztahů.

Toto téma vyvolalo aktivní a často velmi emotivní diskuze. Počet účastníků těchto sporů se rychle rozrůstá. Politici, vědci, novináři, blogeři – ti všichni chtějí vyjádřit svůj názor. Podle některých se svět vrátil do doby studené války. Podle jiných se svět vůbec vrací do mnohem dřívější doby – do 19., nebo dokonce 18., století, kdy velmoci bojovaly o kontrolu nad územím, komunikacemi a zdroji. Někteří zase předpovídají nástup bezprecedentního období chaosu, tzn. hry bez pravidel ve světové politice. Existují i tací, kteří v současné krizi nevidí nic jiného než další střet zájmů civilizací, který by měl vést k nové rovnováze sil ve světě. Při vší rozmanitosti názorů, drtivá většina z nich předpokládá katastrofální důsledky současné krize v mezinárodních vztazích.(SEDOVA, 2015)

Situace je opravdu velmi složitá. Po studené válce je to snad první tak těžká zkouška pro přední světové mocnosti. Tvrdit, že důsledky ukrajinské krize jsou již předem stanoveny, by bylo ukvapené. Důsledky krize určí kombinace mnoha faktorů. V první řadě schopností, nebo neschopností předních účastníků událostí kolem Ukrajiny učinit správné závěry vyplývající z aktuálního dění, a stanovit optimální strategii pro budoucnost.

Za prvé si krizi kolem Ukrajiny nelze představovat jako nějaké neočekávané selhání světové politiky, jako izolovaný jev, odporující hlavním trendům vývoje mezinárodního života v posledních desetiletích. Ve skutečnosti má krize před sebou dlouholetý vývoj, včetně ozbrojené agrese NATO proti Jugoslávii a vojenské invaze do Iráku, odstoupení USA od Smlouvy o protiraketové obraně a nedávné události v Libyi a Sýrii. **První úkol** by měl tedy spočívat v tom, aby posílil mechanismy mezinárodní bezpečnosti, společně přistoupil k vytvoření nového světového řádu, jež by minimalizoval rizika vzniku krizí, podobných ukrajinské krizi.(IVANOV, 2014)

Za druhé krize ukázala, že propast nedůvěry rozdělující Rusko a Západ se za posledních 20 let nezmenšila. **První ponaučení** z krize - nelze se spoléhat na to, že nedůvěra, vzájemné podezření a předsudky zmizí samy od sebe bez postupných a soustředěných snah jak na Západě, tak i na Východě.

Za třetí ukrajinská krize prokázala křehkost a nespolehlivost existujících institucí euro-

atlantické bezpečnosti. V Evropě dnes neplatí žádná dohoda o kontrole konvenčních zbraní a ozbrojených sil. Plány o modernizaci OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě; anglicky Organization for Security and Cooperation in Europe, OSCE) zůstávají pouhými plány. Rada NATO-Rusko dokonce i ve svých nejlepších dobách fungovala jako převážně technický orgán. **Druhý úkol** - posílit vzájemnou bezpečnost v euro-atlantickém regionu. Spolupráce v této oblasti by měla být postavena na principu nedělitelné a stejné bezpečnosti.

Za čtvrté po celou dobu krize kolem Ukrajiny, a zvláště v jejích posledních fázích vzniklo mnoho ostrých sporů o základních otázkách mezinárodního práva. Co je to "legitimní vláda"? Jak chápat termín "neúspěšný stát"? Za jakých podmínek je třeba přiznat právo na sebeurčení? Všechny tyto a mnohé neméně zásadní problémy se vyskytly i v průběhu předchozích krizí - v bývalé Jugoslávii, v Iráku, na Jižním Kavkaze, v Libyi, Sýrii atd. (KANEVSKIJ, 2013). Ukrajinská krize však odhalila zásadní problém světové politiky - prudkou erozi systému mezinárodního práva, ukázala neschopnost hlavních hráčů se dohodnout na jednotných "pravidlech hry" pro všechny v mezinárodním systému. **Třetí úkol** - je možné obnovit proces kontroly nad světovou politikou pouze v tom případě, pokud se podaří obnovit univerzální pochopení a uplatňování základních mezinárodně-právních předpisů, které upravují oblast zabezpečení.

Za páté se ukrajinská krize stala reálným obrazem toho, co se v teorii mezinárodních vztahů nazývá "neúmyslnou eskalací". Po dlouhou dobu problém statu Ukrajiny při Evropské unii byl vnímán jako převážně technický problém. Ale již na podzim roku 2013 se problém rozrostl o otázky týkající se výběru ekonomické strategie rozvoje ukrajinského státu. Poté došlo k ozbrojeným střetům a nakonec k silovému převzetí moci opozicí. A na jaře roku 2013 situace na Ukrajině vyústila v nejvíce akutní evropskou krizi od konce studené války. **Druhé poučení** - nelze dovolit rozvoj krize, neustále zvyšovat ceny v naději na rychlé vítězství; v raných fázích vývoje krizové situace je mnohem jednodušší dosáhnout kompromisu s ohledem na zájmy partnerů a zároveň bez obětování vlastních zájmů.

Za šesté zvláštností ukrajinské krize se stala rychlá radikalizace politických sil, rozplétající tuto krizi. Obecně platí, že v moderní Evropě ultranacionalistická seskupení tvoří bezvýznamnou menšinu, která není schopna se stát centrální hnací silou politického procesu. A to je právě to, k čemu došlo na Ukrajině. Pokud počáteční období krizové situace mělo podobu mírových demonstrací, pak v době státního převratu radikálové zcela diktovali svou vůli - a to jak v definici politické agendy opozice, tak i ve výběru nástrojů v boji proti režimu Janukovyče. Navíc politická radikalizace na Ukrajině vlekla za sebou nevídaný vzestup radikálního nacionalismu v Rusku, Evropě a dokonce i ve Spojených Státech. Odtud vyplývá

třetí poučení - v žádném případě nepodceňovat potenciál politického radikalismu, který existuje v rozvinutých zemích.

Historie mezinárodních krizí je poučením, že nejhorší možnou reakcí na krizi je omezování kontaktů, zmrazení obvyklých vazeb a odmítnutí dialogu. Naopak, zejména v krizových situacích, je dialog nejdůležitějším nástrojem. Jedna z nejnebezpečnějších krizí studené války - Karibská krize roku 1962 měla za následek ostrou aktivaci sovětsko-americké interakce o jaderných otázkách, což nakonec vedlo k vytvoření současného způsobu kontroly jaderných zbraní. To by mělo být poučením pro všechny, zvláště pak pro ty, kteří dnes vyzývají k zamrznutí politických kontaktů mezi Ruskem a Západem, k vytváření stále nových sankcí a k odmítnutí pokusů o nalezení vzájemných řešení společných problémů. (The Wall Street Journal, 2015)

5.2. Způsoby normalizace vztahů mezi Evropskou unií a Ruskem

Zájmy Evropy a Ruska se nevztahují pouze na ukrajinskou otázku. Evropa čelí krizi hospodářského růstu, což se také projevuje v oblasti politiky a bezpečnosti. Co se týče Evropy, Rusko je rozhodně hrozbou pro její východní hranice. Zřejmá je i činnost Islámského státu na její jižní hranici. K řešení problému uprchlíků a terorismu Evropa potřebuje spojení. Geostrategické zájmy Ruska, stejně jako přítomnost muslimského obyvatelstva na jeho území a jeho hranicích, nutí Rusko k zásahu v Sýrii. I Rusko potřebuje své spojence. To vše dává příležitost k obnovení dialogu a ke snahám řešit problémy, které poškozují vztahy mezi Ruskem a Evropou. (YAKOVLEV, 2013)

Možným řešením by mohl být pragmatičtější, inkrementální přístup, který by byl realistickým a účinným v krátkodobém horizontu. Jeho cílem by mělo být zlepšení bilaterálních vztahů mezi Ruskem a Evropou.

V této souvislosti bych chtěla uvést příklad Švýcarska, které není součástí Evropské unie, ale má zájem o přístup na evropský trh a spolupráci s EU. Švýcarsko a EU podepsaly, ratifikovaly a uplatňovaly asi 140 bilaterálních odvětvových dohod, které pokrývají různé oblasti, jako je obchod, bezpečnost a životní prostředí. Takový přístup by mohl být užitečný i v řešení obranných a ekonomických problémů. Oboustranný charakter dohod je činí dostatečně flexibilními ve vypořádání se s problémy a v zajištění kompatibility s různými ekonomickými systémy.

Pokud jde o Ukrajinu, tato metoda by mohla znamenat spolupráci na oboustranných dohodách s Ruskem, s cílem zajistit prioritu hospodářské spolupráce, s ohledem na Asociační dohodu s EU a Euroasijskou hospodářskou unií. Kromě toho, by to mohlo znamenat přijetí

řady opatření k realizaci minských dohod.

Pokud jde o Rusko a Evropskou unii, nebo o jiné evropské státy, implementace této metody by znamenala bilaterální smlouvy s konkrétními návrhy, jak řešit běžné problémy, jako je například šíření zbraní, pronikání zahraničních bojovníků, vývoz potravin, aut atd.

Vzhledem k výše popsané situaci v ekonomických vztazích Evropské unie a Ruska v kontextu ukrajinské krize, pro jejich stabilizaci a rozvoj jsou nutné následující změny v oblasti spolupráce:

1. zvážit oboustranné zmírnění sankcí, vízových a odvětvových;
2. vypracovat bilaterální dohody v řadě hlavních ekonomických problémů, jako je například vývoz potravin z EU;
3. omezit cla a a zjednodušit pohyb zboží a služeb;
4. zvýšit objem zahraničních investic;
5. vyvinout společnou strategii pro normalizaci situace na Ukrajině, například pro udržení její integrity.

6 ZÁVĚR

Ukrajinská krize jasně upozornila na naléhavou potřebu společného zpracování takového algoritmu vztahů mezi Ruskem a EU, který by vzájemně respektoval zájmy stran a nebyl by zdrojem podnětů, ale nástrojem pro prohloubení a rozšíření spolupráce.

Cílem diplomové práce bylo analyzovat vzájemný obchod Ruska a států Evropské unie v kontextu vlivu krize na Ukrajině a navrhnout možná řešení a opatření v oblasti normalizace hospodářských vztahů těchto subjektů. V rámci teoretické části jsem zmínila základní determinanty hospodářských vztahů Ruska a Evropské unie před a v době ukrajinské krize, které odrážejí, jak krize ovlivňovala spolupráci dvou stran v kontextu politického a ekonomického chování.

Při podrobnější analýze vlivu krize na Ukrajině jsem zkoumala základní ukazatele vzájemného obchodu EU a Ruska – obchod se zbožím a službami, přímé zahraniční investice a saldo obchodní bilance.

Průzkum slabých stránek a hrozeb ekonomických vztahů subjektů analýzy dokazuje, že jejich nejpravděpodobnější budoucí vývoj je charakteristický vysokou oboustrannou mírou závislosti na dodávkách zboží a surovin a bilaterálním rozšířením sankcí. Proto jsem v návrhové části uvedla body, které jsou pro jejich stabilizaci a rozvoj nutné a které by byli možným řešením pro překonání krize a pro zvýšení úrovně zahraničního obchodu mezi Ruskem a Evropskou unií.

Hlavními závěry diplomové práce jsou následující teze:

1. EU a Rusko jsou vzájemně závislé ekonomiky.
2. Před ukrajinskou krizí se prohloubila společná hospodářská a obchodní spolupráce. Po zahájení krize, všechny tyto procesy byly zastaveny a vztah mezi oběma stranami byl významně narušen.
3. Sankce neměly takový dopad na vzájemné obchodní a hospodářské vztahy, jak se očekávalo.
4. Evropská unie a Rusko jsou hlavními obchodními partnery a alespoň v blízké budoucnosti se EU neobejde bez ruských energetických zdrojů.

Krize na Ukrajině je bezpochyby nejzávažnější výzvou pro bezpečnost v postbipolární Evropě. Základní rozdíly mezi Ruskem, Ukrajinou, USA a EU v jejich přístupu k vnitřnímu konfliktu na Ukrajině nedává žádný důvod k naději na rychlé dosažení vzájemného porozumění. Na Západě je úplně jiný než v Rusku názor na události na Ukrajině, který určuje budoucí průběh analýzy a závěry politiků, odborníků, politických analytiků a médií. Rychlá výměna kurzů členských států EU ve vztahu k Ruské federaci je z krátkodobého hlediska

nepravděpodobná, stejně tak jako pozastavení a zrušení anti-ruských a anti-evropských sankcí. Jak Rusko, tak i EU a Západ celkem spojují postupné zmírnění a částečné zrušení sankcí se stabilizací situace na Ukrajině, a to zejména s prováděním Minského plánu.

Je třeba poznamenat, že i když události na Ukrajině měly negativní vliv jak na multilaterální a bilaterální rusko-evropské vztahy, obecně platí, že bilaterální vztahy Ruska s jednotlivými státy-členy byly ovlivněny konfliktem v menší míře než vztahy Ruska s EU. Důvodem je snaha některých členských zemí o navázení účinné spolupráce s Ruskem v novém prostředí a snaha o kompenzaci nákladů a ztrát kvůli "válce sankcí" mezi Ruskem a EU. Nepochybně, vektor vnitřního vývoje v Rusku bude mít rozhodující vliv na politiku vůči Rusku. Pro všechny politické strany členských států, Rusko není jen dodavatelem energetických zdrojů, trhem zboží a kapitálových investic, ale také důležitým sousedem Evropské unie.

Vztahy s Ruskem nepochybně zůstanou i nadále důležitou oblastí zahraniční politiky a obchodu Evropské unie a jejích členů, především kvůli roli Ruska jako důležitého aktéra globální a regionální mezinárodní politiky a nejbližšího souseda EU. Ačkoli některé projevy soupeření a konfrontace v této oblasti mohou být pravidelně zvýšeny, budou dlouhodobé imperativy spolupráce mezi členskými státy Evropské unie a Ruskem střednědobě a zejména v dlouhodobém horizontu převládat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Publikace

ARBATOVA, N. *EU-Russia relations and the Ukrainian Crisis*. Moscow, IMEMO RAN, 2014. ISBN 978-5-9535-0415-7

European Commission: *DG Trade Statistical Pocket Guide May 2015*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. ISBN 978-92-79-43308-5 1977-7957

KOWALCZYK, A. *Otnoshjeniya Rossii i ES chjerjez ispytanije ukrainskim krizisom*. Moskva, MGIMO MZV RF, 2014.

SURINOV, A., *et al. Russia 2015: Statistical Review*. Moskva: Rosstat, 2015. ISBN 978-5-89476-397-2

WILSON, A. *Ukraine Crisis: What it Means for the West*. London: Yale university press, 2014, 233 s. ISBN 0300211597, 9780300211597.

World Trade Organization: *Services Profiles 2015*. Geneva, WTO Publications, 2015. ISBN 978-92-870-3895-1

Dokumenty a studie v elektronické podobě

CB RF: *External Trade In Services Of The Russian Federation. 2013. Statistical Publication*. [online]. 2014, [cit. 2015-12-5]. Dostupný z:
http://cbr.ru/statistics/credit_statistics/External_Trade_in_Services_2013.pdf

CB RF: *External Trade In Services Of The Russian Federation. 2014. Statistical Publication*. [online]. 2015, [cit. 2015-12-5]. Dostupný z:
http://cbr.ru/statistics/credit_statistics/External_Trade_in_Services_2014.pdf

GROS, D., MUSTILLI, F.: *The Economic Impact of Sanctions against Russia: Much ado about very little*. [online]. 23.10.2015, [cit. 2015-11-29]. Dostupný z:
https://www.ceps.eu/system/files/DGandFM_RussianSanctions.pdf

OECD.org: *FDI in figures*. [online]. c2014, [cit. 2015-11-3]. Dostupný z: <http://www.oecd.org/daf/inv/FDI-in-Figures-Dec-2014.pdf>

Internetové zdroje

BYZOV, L.: *Ukrainskij krizis i vneshnepolitichjeskije prioritjety rossijskogo obshhestva*. [online]. poslední revize 2.9.14, [cit. 2015-09-17]. Dostupný z: http://www.perspektivy.info/rus/gos/ukrainskij_krizis_i_vneshnepoliticheskije_prioritety_rossijskogo_obshhestva_2014-09-02.htm

СВ РФ: *Прямые инвестиции в Российскую Федерацию. Операции по инструментам и странам-партнерам*. [online]. 2015a, [cit. 2015-11-10]. Dostupný z: http://cbr.ru/statistics/credit_statistics/inv_in-country.xlsx

СВ РФ: *Прямые инвестиции из Российской Федерации за рубеж. Операции по инструментам и странам-партнерам*. [online]. 2015b, [cit. 2015-11-10]. Dostupný z: http://cbr.ru/statistics/credit_statistics/direct_investment/inv_out-country.xls

Ereport.ru: *Обзор мировой экономики - сентябрь 2013 года*. [online]. poslední revize 07.10.2013, [cit. 2015-9-10]. Dostupný z: <http://www.ereport.ru/reviews/rev201309.htm>

Ereport.ru: *Обзор мировой экономики - январь 2014 года*. [online]. poslední revize 07.2.2014, [cit. 2015-9-10]. Dostupný z: <http://www.ereport.ru/reviews/rev201401.htm>

European Commission: *Russia – Trade Statistics*. [online]. 20-10-2015, [cit. 2015-11-8]. Dostupný z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_111720.pdf

European Commission: *Russia*. [online]. 27-10-2015, [cit. 2015-11-29]. Dostupný z: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/russia/>

Eurostat: *Foreign direct investment between the European Union and BRIC*. [online]. poslední revize 12.10.2015, [cit. 2015-11-4]. Dostupný z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Foreign_direct_investment_between_the_European_Union_and_BRIC

GURKOV, A.: *Ekonomika ES vhodit v 2014 god na podjeme*. [online]. 24-12-2013, [cit. 2015-12-3]. Dostupný z: <http://www.dw.com/ru/экономика-ес-входит-в-2014-год-на-подъеме/a-17318199>

iDnes.cz: *Putin pohrozil Evropě, že zastaví dodávky plynu na Ukrajinu*. [online]. poslední revize 10.4.2014, [cit. 2015-9-4]. Dostupný z: http://zpravy.idnes.cz/putin-rusko-plyn-ukrajina-dca-/zahranicni.aspx?c=A140410_162853_zahranicni_aha

ISTOMIN, I.: *Ostorozhnaya eskalaciya: ES gotov prjedstavit' sankcii, no nje rjeshjeniya*. [online]. poslední revize 17.11. 2014, [cit. 2015-10-26]. Dostupný z: http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=4776#top-content

IVANOV, I.: *Svjet v koncje tunnjelya?* [online]. poslední revize 17.10. 2014, [cit. 2015-10-12]. Dostupný z: http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=4608#top-content

KANEVSKIJ, P.: *Ekonomichjeskije otnoshjeniya Rossii i ES: v poiskah obshhjego vidjeniya*. [online]. poslední revize 6.5. 2013, [cit. 2015-10-24]. Dostupný z: http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=1780#top-content

KUVSHINOVA, O.: *Stagnaciya. God pervyj*. [online]. 27.12.2013, [cit. 2015-10-28]. Dostupný z: <http://www.vedomosti.ru/newspaper/articles/2013/12/27/stagnaciya-god-pervyj>

Michigan State University: *Russia: Trade Statistics*. [online]. c2015, [cit. 2015-11-18]. Dostupný z: <http://globaledge.msu.edu/countries/russia/tradestats>

MIRZAYAN, G.: *Sankciyami Ukrainu ne spasti*. [online]. poslední revize 7.8.2014, [cit. 2015-10-13]. Dostupný z: http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=4170#top-content

OECD.org: *Domestic product. Quarterly GDP*. [online]. c2015, [cit. 2015-11-30]. Dostupný z: <https://data.oecd.org/gdp/quarterly-gdp.htm>

RIA.ru: *Ekonomichjeskije sankcii ES v otnoshjenii Rossii vstupyat v silu 1 avgusta*. [online]. poslední revize 29.7. 2014, [cit. 2015-11-12]. Dostupný z: <http://ria.ru/world/20140729/1018058977.html>

RIA.ru: *Uluchshjenije otnoshjenij s Rossijej budjet vo blago ES, schitajet Mjerkjel'*. [online]. poslední revize 18.7.2014, [cit. 2015-11-12]. Dostupný z: <http://ria.ru/politics/20140718/1016563484.html>

Russianmission.eu: *Kratkij obzor otnoshjenij*. [online]. c2015, [cit. 2015-09-23]. Dostupný z: <http://www.russianmission.eu/ru/kratkii-obzor-otnoshenii>

Russianmission.eu: *Torgovlya*. [online]. c2015, [cit. 2015-10-03]. Dostupný z: <http://www.russianmission.eu/ru/torgovlya>

SEDOVA, A.: *Evropa ishhjet vyhod iz tupika*. [online]. poslední revize 8.3.15, [cit. 2015-12-2]. Dostupný z: <http://svpressa.ru/politic/article/114769/>

Sputniknews.com: *Ukrajina podepsala Memorandum pro spolupráci s Eurasijskou ekonomickou komisí*. [online]. poslední revize 31.5.2013, [cit. 2015-8-15]. Dostupný z: http://cz.sputniknews.com/czech.ruvr.ru/2013_05_31/Ukrajina-podepsala-Memorandum-pro-spolupraci-s-Eurasijskou-ekonomickou-komisi/

The Wall Street Journal: *EU Explores Russia Sanctions Options, Better Ties. European Union Could Scale Back Sanctions if Moscow Moves to End Ukraine Crisis*. [online]. poslední revize 13.1.15, [cit. 2015-12-1]. Dostupný z: <http://www.wsj.com/articles/eu-considers-improved-russia-ties-1421160478>

The World Bank: *Russia Economic Update - September 2013*. [online]. 1-10-2013, [cit. 2015-12-3]. Dostupný z: <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2013/10/01/russia-economic-update>

The World Bank: *World Development Indicators. Russian Federation*. [online]. c2015, [cit. 2015-11-30]. Dostupný z: http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.KD.ZG&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&popularitytype=series&ispopular=y

The World Bank: *World Development Indicators. European Union*. [online]. c2015, [cit. 2015-11-30]. Dostupný z: http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.KD.ZG&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&popularitytype=series&ispopular=y

Tradingeconomics.com: *Russia Exports. 1994-2015*. [online]. c2015a, [cit. 2015-11-4]. Dostupný z: <http://www.tradingeconomics.com/russia/exports>

Tradingeconomics.com: *Russia Foreign Direct Investment - Net Flows*. [online]. c2015b, [cit. 2015-11-4]. Dostupný z: <http://www.tradingeconomics.com/russia/foreign-direct-investment>

Tradingeconomics.com: *Russia GDP Growth Rate. 1995-2015*. [online]. c2015c, [cit. 2015-11-4]. Dostupný z: <http://www.tradingeconomics.com/russia/gdp-growth>

Tradingeconomics.com: *EU GDP Growth Rate. 1995-2015*. [online]. c2015c, [cit. 2015-11-4]. Dostupný z: <http://www.tradingeconomics.com/eu/gdp-growth>

Vsb.cz: *Hodnocení kvality přemístění v MHD. Metody stanovení vah kritérií*. [online]. [cit. 2015-12-6]. Dostupný z: <http://kds.vsb.cz/mhd/kvalita-vahy.htm>

Wikipedia.org: *SWOT analysis*. [online]. poslední revize 7.12. 2015, [cit. 2015-12-6]. Dostupný z: https://en.wikipedia.org/wiki/SWOT_analysis

YAKOVLEV, P. *Intjerjesy i cjennosti v otnoshjeniyah mjezhdu Rossijej i Jevropjejskim soyuzom*. [online]. poslední revize 29.5.13, [cit. 2015-09-17]. Dostupný z: http://www.perspektivy.info/book/interesy_i_cennosti_v_otnoshenijah_mezhdu_rossijej_i_jevropejskim_sojuzom_2013-05-29.htm

ZN.ua: *V ES dumayut nad smyagchjenijem sankcij protiv Moskvvy*. [online]. poslední revize 14.1.15, [cit. 2015-12-1]. Dostupný z: http://zn.ua/WORLD/v-es-dumayut-nad-smyagcheniem-sankciy-protiv-moskvvy-the-wall-street-journal-163973_.html

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Seznam grafů

Graf 1 Vývoj HDP Ruska a EU	29
Graf 2 Vývoj růstu HDP Ruska a EU	30
Graf 3 Vývoj HDP per capita Ruska a EU	30
Graf 4 Míra nezaměstnanosti Ruska a EU	31
Graf 5 Vývoj míry inflace Ruska a EU3	32
Graf 6 Zahraniční obchod Ruska 2013-2014 (vč. zboží a služeb)	33
Graf 7 Saldo obchodní bilance Ruska s EU 2013-2014	33
Graf 8 Zahraniční obchod Ruska se zeměmi EU 2013-2014 (vč. zboží a služeb)	34
Graf 9 Komoditní struktura importu zboží z Ruska (Top 5)	35
Graf 10 Komoditní struktura exportu zboží z Ruska (Top 5)	36
Graf 11 Struktura importu zboží EU dle klasifikace SITC (2013)	36
Graf 12 Struktura importu zboží EU dle klasifikace SITC (2014)	37
Graf 13 Struktura exportu zboží EU dle klasifikace SITC (2013)	37
Graf 14 Struktura exportu zboží EU dle klasifikace SITC (2014)	38
Graf 15 Vývoj exportu zboží EU v období 2013-2014	38
Graf 16 Vývoj importu zboží EU v období 2013-2014	39
Graf 17 Vývoj objemu obchodu se zbožím 2012-2014	39
Graf 18 Vývoj obchodní bilance EU (zboží) 2013-2014	40
Graf 19 Export služeb do Ruska 2013	41
Graf 20 Export služeb do Ruska 2014	41
Graf 21 Import služeb do Ruska 2013	41
Graf 22 Import služeb do Ruska 2014	41
Graf 23 Vývoj objemu obchodu se službami Ruska 2013-2014, Top 5	42
Graf 24 Vývoj obchodu se službami EU s Ruskem	42
Graf 25 Vývoj obchodní bilance (služby) 2010-2014	43
Graf 26 Investice do Ruska 2013	44
Graf 27 Investice do Ruska 2014	44
Graf 28 Investice z Ruska 2013	45
Graf 29 Investice z Ruska 2014	45
Graf 30 Vývoj objemu investic EU 2013-2014	47
Graf 31 Silné stránky (SWOT)	49
Graf 32 Slabé stránky (SWOT)	50

Graf 33 Příležitosti (SWOT)	51
Graf 34 Hrozby (SWOT)	52

Seznam tabulek

Tabulka 1 Zahraniční obchod Ruska se 5 zeměmi EU 2013-2014 (vč. zboží a služeb)	34
Tabulka 2 Zahraniční obchod Ruska se 5 zeměmi EU 2013-2014 (služby)	40
Tabulka 3 Přímé zahraniční investice Ruska a EU 2013-2014	46
Tabulka 4 SWOT analýza	48
Tabulka 5 Silné stránky (SWOT)	49
Tabulka 6 Slabé stránky (SWOT)	50
Tabulka 7 Příležitosti (SWOT)	51
Tabulka 8 Hrozby (SWOT)	52

SEZNAM ZKRATEK

AD	Asociační dohoda
DCFTA	The Deep and Comprehensive Free Trade Area
EAEC	The Eurasian Economic Community (nebo EurAsEC)
EEK	Eurasijská ekonomická komise
EU	Evropská unie
EUR	Euro, měna eurozóny dle normy ISO 4217
G7	Group of Seven
G8	Group of Eight
GUAM	The GUAM Organization for Democracy and Economic Development (Georgia, Ukraine, Azerbaijan, and Moldova)
HDP	Hrubý domácí produkt
NATO	The North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	Organizace spojených národů
PZI	Přímé zahraniční investice
SITC	Standard International Trade Classification
SNS	Společenství nezávislých států
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	United States of America (Spojené státy americké)
USD	United States Dollar (Americký dolar)
VTB	Ruská banka VTB (Vneshtorgbank)
WTO	World Trade Organization (Světová obchodní organizace)